

FORVALTNINGSREVISJONS-
RAPPORT 1-2021

PSYKOSOSIALT SKOLEMILJØ I ØYER

UTARBEIDET FOR
KONTROLLUTVALGET I
ØYER KOMMUNE

INNLANDET REVISJON IKS

---

11. februar 2021
2021-191

FORORD

Denne rapporten er et resultat av forvaltningsrevisjonsprosjektet *Psykososialt skolemiljø* som er gjennomført på oppdrag av kontrollutvalget i Øyer kommune.

Forvaltningsrevisjon er en lovpålagt oppgave som innebærer å gjennomføre systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, regeletterlevelse, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets eller fylkestingets vedtak (Kommunelovens § 23-3.).

Prosjektarbeidet er utført i perioden september 2020 til januar 2021 av forvaltningsrevisorene Kristian Lein og Anette Karenstuen. Reidun Grefsrud har kvalitetssikret rapporten.

Utkast til rapport er sendt kommunedirektøren til uttalelse. Svaret fra kommunedirektøren er vedlagt rapporten.

Lillehammer, 11. februar 2021

Kristian Lein

Oppdragsansvarlig revisor

Anette Karenstuen

Prosjektansvarlig revisor

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	2
SAMMENDRAG	5
1. INNLEDNING	10
1.1 KONTROLLUTVALGETS BESTILLING	10
1.2 FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER	10
2 METODE	12
3 KILDER TIL REVISJONSKRITERIER	14
4 PSYKOSOSIALT MILJØ OG MOBBING I SKOLEN	15
4.1 PSYKOSOSIALT MILJØ OG MOBBING	15
4.2 ELEVUNDERSØKELSEN.....	16
5 FOREBYGGENDE ARBEID MOT MOBBING - SKOLEEIER	18
5.1 REVISJONSKRITERIER.....	18
5.2 SKOLEEIERS FOREBYGGENDE ARBEID MOT MOBBING	19
5.3 REVISJONENS VURDERINGER	26
6 FOREBYGGENDE ARBEID MOT MOBBING - SKOLEN	27
6.1 REVISJONSKRITERIER.....	27
6.2 SKOLENES SYSTEMATIKK OG ARBEID MED Å FREMME GODE SKOLEMILJØER.....	28
6.3 SKOLENS INORMASJON TIL RÅD OG UTVALG	32
6.4 INNSPILL TIL BEDRE PRAKSIS	34
6.5 REVISJONENS VURDERINGER	34
7 AVDEKKING AV MOBBING	36
7.1 REVISJONSKRITERIER.....	36
7.2 SKOLENES ARBEID MED Å AVDEKKE KRENKELSER.....	39
7.3 VARSLING AV REKTOR OG SKOLEEIER.....	43
7.4 UNDERSØKELSER NÅR DET AVDEKKES AT ELEV IKKE HAR DET BRA	44
7.5 DOKUMENTASJON	44
7.6 REVISJONENS VURDERINGER.....	45
8 SKOLENS HÅNDTERING OG OPPFØLGING AV KONKRETE MOBBESAKER	47
8.1 REVISJONSKRITERIER.....	47
8.2 SKOLENS OPPFØLGING AV SAKER	49
8.3 SAKSGJENNOMGANG.....	52
8.4 REVISJONENS VURDERINGER.....	54

9	KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER	56
9.1	KONKLUSJONER.....	56
9.2	ANBEFALINGER.....	59
	REFERANSER	60
VEDLEGG	KOMMUNEDIREKTØRENS UTTALELSE	62

SAMMENDRAG

Kontrollutvalget i Øyer kommune vedtok i møte den 28. august 2020 (sak 24/2020) å bestille en forvaltningsrevisjon om psykososialt skolemiljø i Øyer. Målet med prosjektarbeidet har vært å undersøke hvordan Øyer kommune som skoleeier og skolene i kommunen arbeider for fremme gode psykososiale læringsmiljøer og sikre at mobbing avdekkes og håndteres. Følgende problemstillinger har vært undersøkt:¹

1. Arbeider kommunen som skoleeier systematisk og godt for å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing?
2. Arbeider skolene systematisk og godt for å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing?
3. Arbeider skolene på en god måte for å sikre at mobbing og utfordringer i det psykososiale miljøet avdekkes?
4. Håndterer skolene i kommunen mobbesaker i tråd med opplæringsloven?

Revisjonsprosjektet er gjennomført med en kombinasjon av intervjuer og dokumentgjennomgang. Vi har undersøkt alle skolene i kommunen; to barneskoler og en ungdomsskole. Vi har gjennomført 23 intervjuer med lærere på skolene, FAU-ledere, elevrådsrepresentanter, ledelse i skolehelsetjenesten, PPT og områdeledere for vaktmestre og renholdspersonale. I tillegg har vi hatt ett møte med hver av rektorene, samt oppstartsmøte med kommunalsjef Annikken Reitan Borgestrånd. Vi har innhentet og gjennomgått dokumentasjon relevant for prosjektet fra kommunen og de utvalgte skolene, deriblant et utvalg av skolenes 9A-saker fra skoleåret 2017–2020.

I forvaltningsrevisjon benytter vi revisjonskriterier. Hensikten med revisjonskriterier er at det skal settes opp noen autoritative standarder som kommunens praksis kan måles opp mot og som er grunnlaget for revisjonens vurderinger. Revisjonskriteriene i rapporten er hovedsakelig hentet fra opplæringsloven kap. 9A, lovforarbeidene (Prop. 57 L (2016-2017)) og rundskrivet Skolemiljø Udir-3-2017. Øyer kommunes *Plan for forsvarlig system* er også en del av kriteriegrunnlaget.

Konklusjonene nedenfor er utformet og delt inn etter de fire problemstillingene i prosjektet.

Problemstilling 1: Arbeider kommunen som skoleeier systematisk og godt for å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing?

Revisjonens vurdering er at det i liten grad er utarbeidet felles rutiner og retningslinjer for hvordan skolene i Øyer kommune skal jobbe systematisk og godt for å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing. Kommunen som skoleeier følger opp skolene med månedlige rektormøter og årlig oppfølging i form av egenrapportering og ROS samtaler. Skoleeier gjennomgår og undersøker imidlertid i liten grad hvordan skolenes system fungerer i praksis. Det synes å være opp til den enkelte skole å utarbeide sine rutiner og det synes å være liten kontroll over om rutinene er i henhold til gjeldende lovverk.

---

¹ Tilsvarende som ble brukt i rapport for Lillehammer kommune 2018/2019.

- Revisjonen mener det er positivt at kommunen har satt i gang arbeidet med å utarbeide en felles mal for aktivitetsplan, og at det vil komme en ekstra ressurs som skal jobbe med tidlig innsats i skolen.
- Revisjonen vurderer at Øyer kommune har lagt til rette for prosjekter og nettverk som støtter skolene i sitt arbeid med å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing.
- Kommunen har faste helsesykepleiere på skolene som bidrar til å støtte skolene i å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing.
- PPT har ikke i like stor grad vært i stand til å støtte skolene i henhold til deres intensjon og mandat på grunn av høyt sykefravær.

Problemstilling 2: Arbeider skolene systematisk og godt for å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing?

Revisjonens vurdering er at den enkelte skole gjør mye godt arbeid med å fremme gode læringsmiljøer i skolen. Skolene i Øyer kommune er opptatt av og arbeider med å fremme helsen, miljøet og tryggheten til elevene, og har utarbeidet planer og rutiner for hvordan de skal forebygge mobbing. Skolene gjør mye godt arbeid for at elevene skal trives i Øyer kommune, både i form av fokus på klasseledelse, relasjonsbygging og sosiale aktiviteter. Revisjonen vurderer at det er ulik modningsgrad på skolene i forhold til hvordan de har implementert kravene i kap. 9 A i sine rutiner og praksis. Revisjonen har inntrykk av at barneskolene og spesielt Solvang skole jobber svært systematisk og godt med skolemiljø. Revisjonen vurderer at Øyer ungdomsskole ikke i like stor grad som barneskolene har et plandokument som beskriver hvordan de skal jobbe systematisk med å forebygge mobbing og fremme et godt psykososialt skolemiljø. Videre er ikke planen oppdatert etter endringen i opplæringsloven § 9 A.

- Revisjonens vurdering er at planer og rutiner er kjent for de ansatte, spesielt på barneskolene. Vi har inntrykk av at planer og systematikk ikke i like stor grad er kjent for de ansatte på ungdomsskolen.
- Etter revisjonens vurdering får elevene anledning i å delta i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø. Våre undersøkelser tilsier imidlertid at det varierer mellom skolene om skolens arbeid med kapittel 9 A er tatt opp med elevrådet.
- Skolenes involvering av råd og utvalg er noe forskjellig ved skolene. Aurvoll skole har samarbeidsutvalg (SU) og skolemiljøutvalg (SMU). Ved Solvang har de startet opp med SU og SMU i 2021. SU og SMU er ikke operativt ved Øyer ungdomsskole. Det er vanskelig for revisjonen å uttale seg om den faktiske involveringen av SU/SMU i skolens arbeid.
- Revisjonen vurderer på bakgrunn av intervju med representanter fra FAU at FAU og skolene samarbeider godt, og FAU opplever at skolene gjør mye for at elevene skal ha det bra på skolen. Innhentet informasjon tilsier imidlertid at FAU i større grad blir informert fremfor at de tas med i skolemiljøarbeidet. I likhet med SU/SMU er det krav i opplæringsloven om FAU tas med i arbeidet med skolemiljøet.

Problemstilling 3: Arbeider skolene på en god måte for å sikre at mobbing og utfordringer i det psykososiale miljøet avdekkes?

Revisjonens vurdering er at skolene har fokus på å avdekke utfordringer i læringsmiljøet generelt og mobbing spesielt. Dette gjør skolene gjennom inspeksjon, elevsamtaler, observasjon og ulike kartleggingsundersøkelser. Arbeidet med å avdekke mobbing i form av hva ansatte skal se etter omhandles imidlertid i liten grad i skolenes planer og rutiner.

- Revisjonen kan ikke se at Solvang skole og Øyer ungdomsskole har nedfelt i sine planer at skolen skal ha null-toleranse mot mobbing jfr. § 9 A-3.
- Skolenes inspeksjonsplaner framstår som oversiktlige, og det virker som inspeksjon fungerer godt i praksis. Revisjonen vurderer at det kan være behov for bedre systematikk og oppfølging av at inspeksjoner faktisk gjennomføres, og at det sikres at det blir satt inn vikarer ved fravær. Dette gjelder spesielt ved Øyer ungdomsskole.
- Ansatte revisjonen har snakket med og virker å være kjent med aktivitetsplikten etter kap. 9 A. Både lærere, helsesykepleiere og PPT oppgir å kjenne plikten til å observere, gripe inn og varsle. Renholdspersonalet og vaktmestrene omfattes også av aktivitetsplikten, men det kan se ut til at dette personalet ikke er blitt informert systematisk om denne plikten ved alle skolene.
- Intervjuene våre indikerer at ansatte ved skolene har lav terskel for å varsle rektor dersom de mistenker mobbing eller avdekker at en elev ikke trives ved skolen. Revisjonen kan ikke se at det foreligger noen rutine på når og hvordan rektor skal varsle skoleeier. Det er noe ulikt hvordan det praktiseres på skolene, og revisjonen vurderer at det kan være nyttig å drøfte hvilke saker det skal varsles om og hvordan rektorene formelt skal varsle til skoleeier.
- Intervjudata viser at skolenes praksis er å undersøke saker der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Det skal imidlertid presiseres at revisjonen ikke kjenner til det fulle omfanget av hvilke saker som skulle vært undersøkt nærmere.
- Skolene har ikke en felles rutine eller system for å dokumentere hva de gjør i enkeltsaker, og det er ulik praksis på skolene og mellom lærerne. Revisjonens vurdering er at dagens håndtering av dokumentasjon knyttet til kap. 9 A saker er sårbar. Dokumentasjon knyttet til en sak kan bli oppbevart på ulike steder og av ulike personer og dermed være vanskelig å samle.

Problemstilling 4: Håndterer skolene i kommunen mobbesaker i tråd med opplæringsloven?

Revisjonens vurdering basert på intervju og gjennomgang av konkrete saker er at barneskolene håndterer kap 9 A saker på en tilfredsstillende måte. Samtlige aktivitetsplaner revisjonen har gjennomgått fra barneskolene tilfredsstillende minimumskravene i loven. Skolene har også dokumentert hvilke tiltak eleven har medvirket i, med nærmere beskrivelse av tiltak og notat fra samtaler med elev og foreldre. Spesielt Solvang skole har dokumentert godt i de sakene revisjonen har gått gjennom og planene er også tydelige på når elev/foreldre har bekreftet at eleven har det trygt og godt, og hvordan skolen følger opp eleven etter at tiltak er avsluttet. Ved Øyer ungdomsskole så vurderer revisjonen at mobbekontrakten som skolen har brukt i oppfølging av kap 9 A saker ikke er tilfredsstillende ut fra kravene i loven, og kan ikke erstatte en aktivitetsplan.

- Gjennomgåtte saker tyder på at barneskolene har som praksis å dokumentere at barnet er blitt hørt i vurderingen av tiltak, ved at de har et punkt om det i aktivitetsplanene. Revisjonen ser at dette mangler i saker fra Øyer ungdomsskole.
- Aktivitetsplanene revisjonen har mottatt fra ungdomsskolen er svært kortfattede og tilfredsstillende i liten grad opplæringslovens krav. Revisjonen kan heller ikke se at det foreligger dokumentasjon fra møter, evalueringer eller lignende i disse sakene.
- Revisjonen har inntrykk av at det blir satt inn tiltak dersom skolene får kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Revisjonen har imidlertid ikke grunnlag for å vurdere om det er satt inn tiltak i alle saker der dette burde ha vært gjort, om riktige tiltak er brukt, eller hvordan disse er blitt utformet. Vi kan heller ikke ha noen oppfatning av om det har vært laget aktivitetsplan for de «riktige» elevene/sakene.

Anbefalinger

På bakgrunn av revisjonens konklusjoner angående de tre problemstillingene så fremmes følgende anbefalinger:

- Kommunen bør vurdere å utarbeide felles retningslinjer for hvordan de overordnet arbeider med psykososialt skolemiljø, avdekking av mobbing og konkrete mobbesaker i Øyer.
- Kommunen bør sikre at aktivitetsplaner som lages når det gjøres tiltak inneholder dokumentasjon i henhold til minimumskravene i kap. 9 A, i tillegg bør de inneholde fullverdig dokumentasjon knyttet til alle planlagte og fullførte tiltak.
- Kommunen bør sikre dokumentasjon av at barnet har blitt hørt i utformingen av tiltak, og at det er foretatt vurderinger knyttet til barnets beste. Dette er krav som følger av opplæringslovens § 9A-4.
- Kommunen bør vurdere å ha en rutine for hvilken dokumentasjon som skal arkiveres i arbeidet med kap. 9 A saker og hvor dokumentasjonen skal oppbevares. Det er ikke formkrav til dokumentasjon etter § 9 A-4 7.ledd, men den skal være skriftlig og finnes i et slik format at den kan tas ut til fylkesmannen.

- For å sikre at tiltak varer inntil eleven har et trygt og godt skolemiljø bør skolene evaluere iverksatte tiltak systematisk. En skriftlig gjennomgang av tiltakene i ettertid vil kunne bidra til å styrke dokumentasjonen av tiltakene og øke læringseffekten av arbeidet med kap. 9 A saker.
- Det kan være nyttig for skolene i Øyer kommune å styrke spesielt kontaktlærernes kompetanse knyttet til psykososialt skolemiljø og håndtering av kap. 9 A saker, herunder drøfte terskelen for hva som defineres som en kap. 9 A sak. Erfaringsutveksling og deling av gode tiltak er også områder skolene kan utvikle videre.
- Revisjonen anbefaler at kommunen ser nærmere på hva det innebærer at FAU/SU og SMU skal tas med i skolemiljøarbeidet og på hvilke områder dette skal skje. Videre kan det være grunn til å se på skolenes systematikk mht. hvordan elevrådet involveres i skolemiljøarbeidet.

1 INNLEDNING

1.1 KONTROLLUTVALGETS BESTILLING

Kontrollutvalget Øyer fattet følgende vedtak i møte 28.8.20 sak 24/2020:

1. «Kontrollutvalget bestiller en forvaltningsrevisjon om temaet Psykososialt skolemiljø fra Innlandet Revisjon IKS. Rapporten ferdigstilles etter at oppdaterte tall på mobbing legges fram i løpet av vinteren 2021».
2. «Prosjektplan legges fram for kontrollutvalget på møtet den 21.10.2020. Revisjonen kan påbegynne arbeidet før neste møte for å sikre framdrift i prosjektet».

1.2 FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER

Målet med prosjektarbeidet har vært å undersøke hvordan Øyer kommune som skoleeier og skolene i kommunen arbeider for fremme gode psykososiale læringsmiljøer og sikre at mobbing avdekkes og håndteres. Temaet er det første som er omtalt i Plan for forvaltningsrevisjon 2020-23. Der er det skrevet dette om temaet:

«I fylkesmannens foreløpige kommunebilder for 2020 gis læringsmiljø rødt lys og det blir begrunnet med: Over flere skoleår viser resultatene fra elevundersøkelsen at en relativt høy andel elever oppgir at de har blitt mobbet av andre elever på skolen, voksne og digitalt. På området læringsmiljø vurderer derfor Fylkesmannen at kommunen bør være oppmerksom.» Mobbing har stor konsekvens for den som blir utsatt og kan være vanskelig å oppdage. I etterkant kan det få store økonomiske konsekvenser for kommunen ved en erstatningssak. Det ble innført en innstramning i opplæringsloven om psykososialt skolemiljø (2017) som burde vært godt implementert nå og kan utgjøre kriteriene i en eventuell undersøkelse. Det kan være aktuelt å se på forebyggende arbeid, rutiner for å oppdage/avdekke og hvordan reagere når det oppdages.»²

---

²² Revisjonen bemerker at det i fylkesmannens endelige kommunebilder for 2020 ikke er nevnt at læringsmiljø gis rødt lys.

Prosjektet bygger på fire problemstillinger:³

1. Arbeider kommunen som skoleeier systematisk og godt for å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing?
2. Arbeider skolene systematisk og godt for å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing?
3. Arbeider skolene på en god måte for å sikre at mobbing og utfordringer i det psykososiale miljøet avdekkes?
4. Håndterer skolene i kommunen mobbesaker i tråd med opplæringsloven?

1.2.1 ORGANISERING AV SKOLENE I ØYER KOMMUNE

Kommunalsjef Anniken R. Borgestrånd er ansvarlig for blant annet grunnskole. Hun er også skolefaglig ansvarlig. Øyer kommune har tre skoler, Aurvoll skole med 116 elever, Solvang skole med 241 elever og Øyer ungdomsskole med 170 elever.

Organisasjonskart Øyer kommune⁴:

³ Tilsvarende som ble brukt i rapport for Lillehammer kommune 2018/2019.

⁴ <https://www.oyer.kommune.no/organisasjonskart.433286.no.html>

2 METODE

I det følgende beskriver og drøfter vi hvordan vi har gått frem i våre undersøkelser. Vi drøfter også dataenes pålitelighet og gyldighet. Med dette menes hvorvidt dataene som er innsamlet er mest mulig nøyaktige og om det samlede datamaterialet utgjør relevant og tilstrekkelig grunnlag for å vurdere den reviderte virksomheten opp mot de utledete revisjonskriteriene og konkludere på problemstillingen.

Oppstartsmøte for prosjektet ble avholdt 21.9.2020. Kommunalsjef Annikken Reitan Borgestrand fra Øyer kommune og forvaltningsrevisorene Kristian Lein og Anette Karenstuen fra Innlandet Revisjon deltok på møtet.

Revisor har brukt dokumentanalyse og intervju for å innhente informasjon om skoleeier og skolene i Øyer sitt arbeid innenfor det psykososiale miljøet ved skolene.

Vi har gått gjennom dokumentene systematisk og gjennomført en kvalitativ innholdsanalyse av dem for å finne informasjon som er egnet til å kaste lys over problemstillingene som skal undersøkes. Revisjonen har gjennomgått følgende dokumenter fra Øyer kommune:

- Kommuneplanens samfunnsdel 2014-2025
- Plan for forsvarlig system i Øyerskolen
- Plan for opplæring av barn og unge med særskilte behov
- Rutiner for å håndtering av krenkelsers og mobbing
- Skolepolitisk utviklingsplan 2011-2018

Revisjonen har fått oversendt 13 referater fra rektormøter i perioden januar 2019 til desember 2020. I tillegg har vi gått gjennom dokumenter utviklet ved de enkelte skolene som ble oversendt fra rektorene etter intervju. Dokumenter som benyttes i prosjektarbeidet framgår av referanselisten.

I oktober 2020 intervjuet revisjonen rektorene på de tre skolene. I disse intervjuene fikk vi informasjon om skolens arbeid og rutiner for å skape et trygt og godt skolemiljø. Videre hvilken praksis og rutiner de har for å avdekke og håndtere mobbing og krenkelsers. Dette la grunnlaget for intervju med ansatte ved skolene.

Revisjonen har hatt intervjuer med 23 ansatte ved skolene og andre som er tilknyttet skolene for å belyse problemstillingene i prosjektet:

- 11 Kontaktlærere/lærere/trinnledere
- To ansvarlige for elevrådet
- En vernepleier
- Tre FAU-ledere/nestleder
- To ansatte fra PPT
- Ledende helsesykepleier
- Ledende renholder
- Ledende vaktmester
- Nestleder ved elevrådet Øyer ungdomsskole

Revisjonen gjorde et styrt utvalg av lærere til intervju. Utgangspunktet var en oversikt over alle lærerne ved skolene fordelt på ulike trinn. På bakgrunn av informasjon fra rektorene og skolenes 9A-saker, valgte vi i hovedsak ansatte som hadde erfaring med å håndtere konkrete 9A-saker. Videre la vi i valget vekt på å snakke med lærere på ulike trinn og få med både nyansatte lærere og lærere som hadde lang ansettelsestid ved skolene. Vi intervjuet FAU-lederne, ledende helsesykepleier og ansatte ved PPT pr telefon. De andre er intervjuet på deres respektive arbeidsplasser. Representanter fra elevrådet, samt ledende renholder og vaktmester har besvart spørsmål fra revisjonen per epost.

Revisjonen sendte ut dagsorden for intervjuene i god tid før intervjuene. Fra alle intervjuer er det tatt referat som er blitt sendt til informantene for gjennomlesning og godkjenning.

For å kunne vurdere hvordan mobbesakene følges opp i praksis, innhentet revisjonen et utvalg av skolenes 9A saker fra lovendringen i august 2017 til desember 2020. Skolene anonymiserte dokumentasjonen før oversendelse til revisjonen. Vi mottok i alt 10 saker med aktivitetsplan. Tre fra Aurvoll skole, fire fra Solvang skole og tre fra Øyer ungdomsskole.

Revisjonen har fått oversendt to 9 A saker fra Øyer kommune som er blitt behandlet av Fylkesmannen. En sak fra Solvang skole og en sak fra Aurvoll skole.

Prosjektet er gjennomført i henhold til RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon som er gjeldende som god kommunal revisjonsskikk fastsatt av Norges kommunerevisorforening. Innlandet Revisjon IKS har et internt kvalitetssikringssystem som er i samsvar med RSK 001.

Datas relevans er knyttet til om undersøkelsen representerer den virkelige situasjonen. Vi mener data som er samlet inn i denne undersøkelsen er egnet til å svare på problemstillingene. Det er likevel viktig å være oppmerksom på at de opplysninger som framkommer i rapporten nødvendigvis er et utvalg av fakta. Vi vil også understreke at vi har snakket med et lite utvalg ansatte, slik at vi heller ikke kan si at utsagn fra disse kan sies å «representere» skolen. Revisor har ikke mulighet til å undersøke hvorvidt de enkelte elevene faktisk opplever skolemiljøet som trygt og godt, men har støttet seg på kommunens planer, rutiner, samt hva representanter fra skolen, og tjenester knyttet til skolen har sagt.

Med pålitelighet menes at data skal være mest mulig presise og nøyaktige. Dette er blant annet ivaretatt ved verifisering av intervjureferater og ved innhenting av uttalelsene fra kommunedirektøren på utkast til rapport.

3 KILDER TIL REVISJONSKRITERIER

Revisjonskriterier er de lover, forskrifter, retningslinjer, kommunale vedtak, faglige standarder mv. som sier noe om hvordan virksomheten skal drives. Hensikten med revisjonskriteriene er at det skal settes opp noen autoritative «standarder» som kommunens praksis kan måles opp mot og som er grunnlaget for revisjonens vurderinger.

Revisjonskriteriene utledes med utgangspunkt i problemstillingene. I dette prosjektet er revisjonskriterier utledet fra opplæringsloven, politiske vedtak og kommunens mål og planer for å sikre et godt skolemiljø og forhindre mobbing.

Opplæringslovens kap. 9 A står sentralt i kriteriegrunnlaget. Gjennom endringer i opplæringsloven kap. 9 A innført 1. august 2017 er det gitt økt oppmerksomhet for å skape et trygt og godt skolemiljø for alle elever. Viktige endringer i forhold til tidligere kap. 9 A er:

- Lovfesting av krav til nulltoleranse.
- En tydeligere aktivitetsplikt erstatter vedtaksplikten og handlingsplikten.
- En bedre håndhevingsordning erstatter tidligere klageordning.
- Tvangsmulkt som pressmiddel mot skoleeiere.

Ved utarbeidelse av revisjonskriterier er også lovforarbeidene Prop. 57 L (2016-2017) og rundskrivet Skolemiljø Udir-3-2017 benyttet.

På Utdanningsdirektoratets hjemmesider er det lagt ut informasjon om læringsmiljø og aktivitetsplikten som følger av opplæringslovens kap. 9 A. Den er rettet mot ansatte i skolen samt elever og foreldre. Her er mye relevant informasjon, bl.a. om hvordan skolene praktisk bør forholde seg til regelverket. Revisjonen har gått gjennom dette materialet for å sette seg inn i saksfeltet, men det er ikke del av det formelle kriteriegrunnlaget.

Revisjonskriterier for de fire problemstillingene vil vi drøfte og utlede i kapittel 5, 6, 7 og 8.

4 PSYKOSOSIALT MILJØ OG MOBBING I SKOLEN

Dette kapitlet gjør rede for begrepsbruk knyttet til psykososialt miljø og mobbing, samt offentlig statistikk som beskriver mobbing og skolemiljø.

4.1 PSYKOSOSIALT MILJØ OG MOBBING

Det psykososiale læringsmiljøet består av en rekke faktorer knyttet til skolearbeidet, skoleklassen og skolen. Det innbefatter samspill mellom lærere og elever og samspill mellom elever. Begrepet psykososialt miljø i opplæringsloven § 9 A-1 sikter til de mellommenneskelige forholdene på skolen. Det psykososiale miljøet bestemmes av samhandlingen og kommunikasjonen mellom alle som oppholder seg i skolen og blir til i samspillet mellom eleven, andre elever i klassen, elever i andre klasser, de ansatte og alle som har en befattning med skolen som foreldre, skoleeier og lokalt kultur- og næringsliv. Elevens psykososiale miljø kan påvirkes av blant annet sosiale, kulturelle, religiøse, økonomiske, utdanningsmessige og helsemessige forhold.⁵

Synet på mobbing har endret seg de siste tiårene. Oppsummert kan en si at definisjonene fra det som ofte beskrives som det *første paradigmet*, understreker at mobbing handler om at (1) noen skader noen andre, enten psykologisk eller fysisk, (2) handlingen er intensjonell, (3) handlingen gjentas over tid, (4) det er makt og ubalanse mellom aktører (Monks og Coyne 2011).⁶ De sentrale teoretiske ideene i det *andre paradigmet* bygger på en forståelse om at mobbing alltid først må sees i forhold til de relasjoner og den kontekst de befinner seg. Det betyr i denne sammenhengen at skolens kultur, strukturer og relasjoner, samt holdninger og forventninger til barn fra foreldre og de ansatte i skole, er helt avgjørende faktorer der mobbing skjer. I årsrapport fra mobbeombudet i tidligere Oppland (2020) står det at «vi må slutte å peke på barn eller årsaksforklaring gjennom barnet. Vi skal være modige på vegne av barn, og være nysgjerrige på hva som ligger bak atferd».

Ifølge Utdanningsdirektoratets hjemmesider om mobbing (nullmobbing.no) kan mobbing for eksempel være:

- å bli baksnakket
- å få spredt et rykte om seg
- å bli holdt utenfor
- å bli presset eller truet til å gjøre ting for andre som en ikke vil
- å bli kalt noe stygt eller få en stygg kommentar for eksempel om utseende, klær, tro, eller dialekt
- å bli slått, dyttet eller pirket på
- å få sekken sin, eller noe annet en eier, kastet rundt
- å ikke få være med i grupper på sosiale medier
- å aldri få kommentarer eller likes på bilder eller andre ting
- å få sårende eller stygge meldinger, bilder og videoer
- at noen sprer bilder eller video av noen som er nakne

---

⁵ Hentet fra Regelverkstolkningar frå Udir, Retten til et godt psykososialt miljø Udir-2-2010 på Udir.no:

<https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Laringsmiljo/Udir-2-2010-psykososialt-miljo/Del-I/3/>

⁶ <https://www.ks.no/globalassets/fagomrader/forskning-og-utvikling/nyhetssaker/Handhevingsordningen-for-skolemiljosaker-oppl-I-kapittel-9A-.pdf>

I sammenhenger der opplæringslovens regler knyttet til psykososialt miljø omtales, brukes mobbing som begrep. I denne rapporten vil vi også benytte mobbebegrepet. Rettighetene i henhold til opplæringsloven går videre enn mobbing. Opplæringslovens § 9 A-2 sier at «*Alle elever har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring.*» Skolene skal ha nulltoleranse mot krenkelsar, som «*mobbing, vald, diskriminering og trakassering*» jf. opplæringsloven § 9 A-3. Det er elevens opplevelse som er avgjørende for om eleven har et trygt og godt skolemiljø. Eksempelene som nevnes i loven er således mobbing, vold, diskriminering og trakassering, men skolene skal ha nulltoleranse også for mindre alvorlige krenkelsar. Verken direkte handlinger som for eksempel hatytringer, eller mer indirekte krenkelsar, som utestenging, isolering og baksnakking skal tolereres. Hva som er en krenkelse skal tolkes vidt, men ikke slik at alle kritiske utsagn eller uenigheter er krenkelsar (jf. Udir rundskriv 3-2017). Digital mobbing har blitt mer aktuell de siste årene. Dette behandles ikke som eget område i rapporten men er i noen saker del av krenkelsene elevene utsettes for.

Begrepene «skolemiljø» og «læringsmiljø» brukes synonymt i rapporten. Skolemiljø benyttes i opplæringsloven mens kommunens planer ofte bruker læringsmiljø.

4.2 ELEVUNDERSØKELSEN

Elevundersøkelsen er en årlig undersøkelse der elever får si sin mening om læring og trivsel i skolen. I Øyer kommune gjennomfører 5. til 10. klasse elevundersøkelsen. Gjennomføringsperioden for høstsemesteret er 1. oktober til 31. desember. Undersøkelsen er imidlertid kun obligatorisk for 7. og 10. trinn og de offisielle tallene referer til disse klassetrinnene.

I elevundersøkelsen er begrepet mobbing tillagt følgende betydning: «*Med mobbing mener vi gjentatt negative handlinger fra en eller flere sammen, mot en elev som kan ha vanskelig for å forsvare seg. Mobbing kan være å kalle en annen stygge ting og erte, holde en annen utenfor, baksnakke, slå, dytte eller holde fast.*»

For å kartlegge om elever har et trygt miljø eller om de opplever mobbing så svarer elevene på:

- Er du blitt mobbet av andre elever på skolen de siste månedene?
- Er du blitt mobbet av voksne på skolen de siste månedene?
- Er du blitt mobbet digitalt (mobil, iPad, PC) de siste månedene?

Elevene kan velge å svare med alternativene; «ikke i det hele tatt», «en sjelden gang», «2 eller 3 ganger i måneden», «omtrent 1 gang i uken» og «flere ganger i uken». De offisielle tallene fra undersøkelsen viser «Andel elever som opplever mobbing på skolen», dette er tall fra elevene som har svart at de enten blir mobbet av medelever, mobbet digitalt (på skolen) og/eller mobbet av voksne på skolen 2-3 ganger i måneden eller oftere.⁷

---

⁷ <https://skoleporten.udir.no/rapportvisning/grunnskole/laeringsmiljoe/elevundersoekelsen/nasjonalt?orgaggr=a&kjonn=a&trinn=7&sa mmenstilling=1&fordeling=2>

Ifølge tilstandsrapporten var det ikke tall for mobbing i Øyer skolen i elevundersøkelsen 2018-2019. Det betyr at det er færre enn 4 som har krysset av på svaralternativene «2 eller 3 ganger i måneden», «Omtrent 1 gang i uken» og «Flere ganger i uken».

Elevundersøkelsen i 2019-2020 viser at 8,3 % av elevene i 7. trinn sier at de blir mobbet, i 10. trinn oppgir 11,8% at de blir mobbet. Disse tallene kan ikke uten videre sammenlignes med året før ettersom det ikke er offentliggjort hvor stor andel av elevene som oppga at de ble mobbet dette året. Vi legger imidlertid til grunn at prosentandelen var lavere i 2018/2019 enn i 2019/2020 fordi færre enn fire elever på hvert av de to trinnene sa at de ble mobbet i 2018/2019.

Revisjonen har mottatt tall fra elevundersøkelsen skoleåret 2020/2021 fra Øyer kommune. Av elever i 7. trinn så har 95,8 % av elevene svart på undersøkelsen. Av disse er det ingen som har svart at de har blitt mobbet «2 eller 3 ganger i måneden», «Omtrent 1 gang i uken» eller «Flere ganger i uken». Tallene har derfor gått ned for elever i 7. trinn fra 8,3 % skoleåret 2019-2020 til 0 % skoleåret 2020/2021.

I 10. trinn har 86,5 % av elevene svart på undersøkelsen. Det fremgår ikke tall på hvor mange som har svart at de har blitt mobbet av elevene på 10.trinn. Det betyr at det er noen som har svart at de blir mobbet, men at det er færre enn 4 på trinnet som har krysset av på svaralternativene at de har blitt mobbet «2 eller 3 ganger i måneden», «Omtrent 1 gang i uken» eller «Flere ganger i uken». Om man tar utgangspunkt i at det maksimalt kan være tre elever som har svart at de blir mobbet «2 eller 3 ganger i måneden» eller oftere så vil det utgjøre en prosent på 6,6 %. Dette betyr at mobbetallene sannsynligvis har gått ned fra forrige skoleår.

I en relativt liten kommune som Øyer vil én elev fra eller til som svarer at de opplever mobbing gi store prosentvise utslag. Utviklingen siste årene år viser ingen klar trend, men store variasjoner fra år til år som muligens kan skyldes tilfeldigheter, enkelthendelser etc. Dette bekreftes av de intervjuene revisjonen har foretatt i prosjektet, flere revisjonen snakket med opplevde at det var skolemiljøutfordringer i 7. klasse og 10. klasse skoleåret 2019/2020 som kunne påvirke resultatene på elevundersøkelsen.

Nasjonalt er det i elevundersøkelsen for 2019-2020 omtrent 6 % som har svart at de blir mobbet, i undersøkelsen fra 2018-2019 var tallet 6,1 %. Revisjonen har ikke nasjonale tall fra elevundersøkelsen 2020/2021 siden de først publiseres i februar 2021.

5 FOREBYGGENDE ARBEID MOT MOBBING - SKOLEEIER

Dette kapitlet tar utgangspunkt i følgende problemstilling:

Arbeider kommunen som skoleeier systematisk og godt for å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing?

5.1 REVISJONSKRITERIER

Opplæringsloven fastslår i § 9 A-2 at alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Eleven har en individuell rett til et trygt og godt skolemiljø, og det er elevens egen subjektive oppfatning som avgjør om skolemiljøet er trygt og godt jf. Prop. 57 L (2016-2017) s. 13.

Skoleeier har ifølge opplæringsloven § 13-10 første ledd ansvar for at krav i opplæringsloven og forskriftene til loven blir oppfylt, dette gjelder også plikter som eksplisitt er lagt til skolen, rektor eller den enkelte lærer. Dette betyr at kommunen som skoleeier er den øverste ansvarlige for at pliktene etter kapittel 9 A blir oppfylt. Skoleeier har en viktig rolle i å legge til rette for felles praksis og likebehandling gjennom felles system og rutiner, men også legge til rette for god forståelse for regelverket gjennom opplæring, veiledning mv.⁸ Revisjonen legger til grunn at for å oppfylle sine plikter etter § 13-10 første ledd, bør kommunen legge til rette for felles system og rutiner som støtter skolene i å oppfylle kravene i kap. 9 A.

Opplæringsloven § 13-10 andre ledd bestemmer at kommunen og fylkeskommunen skal ha et forsvarlig system for vurderingen av om kravene i opplæringsloven og forskriftene til loven blir oppfylt.⁹ For at systemet skal være forsvarlig, må det være egnet til å avdekke forhold som er i strid med opplæringsloven eller forskriftene til loven, og sikre at det blir satt i gang nødvendige og egnede tiltak for å oppfylle kravene. Kommunen må innhente og bruke tilstrekkelig og oppdatert informasjon om praksisen til skolene og andre som utfører oppgaver etter opplæringsloven og forskriftene til loven. Videre må kommunen vurdere om praksisen er i samsvar med regelverket, og eventuelt følge opp at den aktuelle virksomheten endrer praksisen slik at den oppfyller kravene.¹⁰

Øyer kommune har i plandokumentet «*Forsvarlig system i Øyerskolen*» beskrevet hvordan kommunen organiserer sin opplæringsvirksomhet, samt kommunens forsvarlige system for vurdering av om kravene i lover og forskrifter følges. Planen vurderes årlig og justeres etter behov. Ansvaret etter § 13-10 er delt opp i to områder, *regelverksetterlevelse og resultatoppfølging*.

⁸ Evaluering av nytt kapittel 9 A i opplæringsloven (udir.no)

⁹ Fra 01.01.2021 er det kommuneloven § 25-1 som regulerer kravet til internkontroll, internkontrollbestemmelsen i kommuneloven § 25-1 legger opp til en mer helhetlig internkontroll enn bestemmelsen i opplæringsloven § 13-10 andre ledd. Revisjonen omtaler ikke dette nærmere i rapporten da datamaterialet som er brukt i prosjektet er fra før 2021.

¹⁰ Høringsnotat – Særlovjennomgang om internkontroll. Oppfølging av ny kommunelov, Kommunal og moderniseringsdepartementet.

I punktet regelverksetterlevelse står det blant annet *Å vurdere om kravene i opplæringsloven er oppfylt handler om å regelmessig å gjennomgå og sjekke om systemer og tiltak er på plass, og om skoleeier og skoleledelse opererer i tråd med sitt ansvar.* Planen beskriver videre at dette skal ivaretas ved at kommunalsjef skal ha en årlig oppfølging av rektorer og skolens ledelse. Tema for oppfølgingen vil iht. planen følge felles nasjonalt tilsyn initiert av Utdanningsdirektoratet og iverksatt av Fylkesmannen i Oppland. I tillegg vil kommunens egne risikovurderinger eller hendelser følges opp.

I punktet resultatoppfølging er det beskrevet at skolene skal gjennomføre en overordnet vurdering/analyse av skolens resultater en gang i året. Videre at *skoleeier vil følge opp skolens analyser og samarbeider med skolene for å sikre videre utvikling av skolene i Øyer.* I følge årshjulet skal det gjennomføres elevundersøkelse hver høst, rektor har ansvar for at denne gjennomføres. Resultatene fra elevundersøkelsen skal gjennomgås i rektormøte i mars og skoleeier har oppfølging av den enkelte skole ved behov. Kommunalsjef er ansvarlig for at dette blir gjennomført. Rektor presenterer resultatene fra elevundersøkelsen for FAU og SU i perioden mars-april. Tilstandsrapport til politisk behandling blir skrevet i perioden mai-juni.

Revisjonen opplever at plandokumentet til Øyer kommune er mer beskrivende enn opplæringsloven og kommuneloven, og bruker derfor plandokumentet som utgangspunkt for revisjonskriterier (punkt 2-4) for å besvare problemstilling 1.

- Kommunen som skoleeier bør legge til rette for felles system og rutiner som støtter skolene i arbeidet med å fremme gode læringsmiljøer og forebygge mobbing.
- Kommunen skal regelmessig gjennomgå og sjekke om systemer og tiltak er på plass, og om skoleeier og skoleledelse opererer i tråd med sitt ansvar.
- Kommunalsjef skal ha en årlig oppfølging av rektorer og skolens ledelse for å sikre at skolene overholder kravene i lover og forskrifter.
- Skoleeier skal følge opp skolens analyser og samarbeide med skolene for å sikre videre utvikling av skolene i Øyer.

5.2 SKOLEEIERS FOREBYGGENDE ARBEID MOT MOBBING

Vi vil redegjøre for skoleeiers rutiner og system for å støtte skolene i arbeidet med å fremme gode læringsmiljøer og forebygge mobbing.

5.2.1 SKOLEEIERS DOKUMENTER

Kommuneplanens samfunnsdel 2014-2025

Kommuneplanen viser retningen Øyer skal gå fram mot 2025 og er kommunens overordnede styringsdokument. Barn og unge er ett av tre gjennomgående tema i planen. Barn og unges psykososiale miljø er nærmere beskrevet i mål 3 i planen som omhandler oppvekst, helse og livskvalitet, *Barn og unge opplever mestring, trygghet og trivsel i nærmiljø, skole, barnehage og fritid.* En av strategiene som er beskrevet for å nå målet er å *utvikle trygge læringsmiljø som fremmer kunnskap, kreativitet og samarbeid.*

Skolepolitisk utviklingsplan Øyer kommune 2011-2018

Skolepolitisk utviklingsplan ble vedtatt i kommunestyret sak 88/11, møte 29.9.2011. Planen fastsetter de overordnede målene som skal være grunnlag for kommunens virksomhet, for sektorplaner og for konkrete handlingsprogram og detaljplanlegging i de enkelte virksomhetene i planperioden. Planen definerer hva som er virksomhetsleder (rektors) ansvar, og hvilke ansvarsområder som er skoleeiers ansvar, herunder ansvaret for at krav i opplæringslov og forskrifter blir oppfylt. Planen er delt i to deler. Del en består av handlingsplan og handlingsprogram i fireårs perioden og del to er beskrivende tekst til tiltaksområdene. Planen fastsetter hvilke områder kommunen og skolene skal prioritere, hvilke mål som skal nås, og både kortsiktige og langsiktige tiltak for å nå målene. Godt læringsmiljø er definert som et av hovedmålene i planen. Punkt 4.2 i planen spesifiserer nærmere hvordan kommunen skal jobbe med læringsmiljø, og det er blant annet definert mål om *Sosialpedagogisk rådgiver i alle skolene og Sikre god oppfølging av den enkelte elev ved å øke gjennomsnittlig eksisterende lærertetthet.*

Øyer kommune skulle sette i gang arbeidet med ny skolepolitisk utviklingsplan, men dette arbeidet ble utsatt på grunn av covid-19. Det er ikke tatt bevist stilling til om planen fortsatt gjelder. I følge kommunalsjef Annikken Borgestrands i Øyer kommune følges planen fortsatt, men det er kommuneplanens samfunnsdel som er mest etablert og som det jobbes mest etter.

Rutine for håndtering av krenkelser og mobbing

Rutinebeskrivelse som beskriver hvordan ansatte og rektor skal agere i 9 A saker. Dokumentet beskriver hva som skal gjøres, hvem som er ansvarlig, tidsfrist og hvordan dokumentere i fasene fra bekymring, undersøkelse, utforming av aktivitetsplan, iverksette tiltak og oppfølging og evaluering. Rutinen er ifølge kommunalsjef Annikken Reitan Borgestrands utarbeidet av Solvang skole og gjort tilgjengelig for de andre skolene i kommunen. Det er opp til hver enkelt skole om de ønsker å bruke *Rutine for håndtering og krenkelser*. Aurvoll skole har tatt i bruk rutinen.

Kvalitetsmelding for Øyerskolen 2020 – skoleeiers tilstandsrapport

Kvalitetsmeldingen (tilstandsrapporten) ble behandlet i tjenesteutvalget 15.09.2020. I rapporten står det beskrevet at det skal være et kontinuerlig fokus på arbeidet med det psykososiale miljøet i Øyerskolen og at nulltoleranse for krenkelser skal komme tydelig fram. De skriver videre at forebygging, oppfølging og håndheving av elevenes rett til et godt psykososialt skolemiljø skjer på en stadig mer systematisk måte, godt hjulpet av endringen i lovverket som ble gjeldene fra 01.08.2017. I rapporten (s 14) gir skoleeier følgende beskrivelse av resultatene fra elevundersøkelsen i 2019/2020: «Skolene i Øyer jobber systematisk i forhold til læringsmiljø og setter i verk tiltak i de tilfeller det mistenkes at elevene ikke har et tilfredsstillende psykososialt miljø. Vi ser av resultatene på elevundersøkelsen at det fortsatt er noen elever som opplever å bli mobbet, og jobber fortsatt for å få andelen ned totalt.» I kvalitetsmelding fra 2020 står det at «skolene bruker et eget program (1310.no) og Reflex (digitalt verktøy i regi av utdanningsdirektoratet) i arbeidet med internkontroll og oppfølging av lovpålagte tjenester».

5.2.2 PROSJEKTER, NETTVERK OG STØTTESYSTEMER

Skolehelsetjenesten

Skolehelsetjenesten er en lovpålagt kommunal tjeneste etter helse- og omsorgstjenesteloven og skal være et forebyggende og helsefremmende tilbud.

I Øyer kommune har alle skolene en helsesykepleier som er tilstede på skolen. Ved Aurvoll skole har de helsesykepleier i 40 % stilling, ved Solvang skole har de helsesykepleier i 80 % stilling og på Øyer ungdomsskole har de helsesykepleier i 60 % stilling. Helsesykepleier-stillingen ved Øyer ungdomsskole er ifølge ledende helsesykepleier i kommunen høyt over norm-nivå, men skolehelsetjenesten har valgt å prioritere det slik da de opplever det viktig å nå ungdommen i en sårbar fase.

I følge helsesykepleierne opplever de at de har god kontakt med lærere og foreldre og får mange henvendelser. Dette er felles erfaringer på alle skolene i Øyer. Ledende helsesykepleier beskriver i intervju at helsesykepleieren ved skolen bidrar forebyggende på følgende områder:

- Individuelle samtaler med elever.
- Drop-in tjeneste slik at elever kan komme å snakke uten at det er gjort avtale.
- Samtaler med foreldre og hjemmebesøk.
- En helsesykepleier er sertifisert til å bruke LINK og har opplæring for lærere.
- Samtalegrupper, for eksempel er det faste samtalegrupper på begge barneskolene for barn med to hjem.
- Helsesykepleier er med som koordinatorene i ansvarsgrupper.
- De kan støtte og hjelpe i 9 A saker

I følge ledende helsesykepleier jobber helsesykepleierne ved skolene mest med enkeltsaker, og dette tar opp tiden og prioriteres. Systemnivået prioriteres ned dersom det blir lite kapasitet. Skolehelsetjenesten opplever at de har et veldig godt samarbeid med skolene, noe de mener skyldes at de er godt bemannet og har høy tilstedeværelse på skolene. Skolehelsetjenesten har regelmessige møter med ledelsen ved skolene i forbindelse med tverrfaglig drøfting. Det er ikke noen formelle møtepunkter mellom skolehelsetjenesten og skoleeier.

PPT

Alle kommuner og fylkeskommuner skal etter opplæringsloven § 5-6 ha en pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT). PPT i Øyer består av PP-rådgivere (200 % stillingsressurs) og logoped i 80 % stilling som skal bistå barnehager og skoler i Øyer kommune. Det er ingen fordelingsnøkkel for hvordan PPT skal fordele ressursene sine på skolene, men de har tidligere hatt tilstedeværelse på de enkelte skolene en dag i uken.

Revisjonen har fått oversendt *Rutiner i PPT Øyer for systemarbeid* som beskriver hvordan PPT skal arbeide systematisk i samarbeid med skolene og barnehagene i Øyer. Faste arenaer for systemarbeid er:

- BUT-møter i skoler og barnehager. Tverrfaglige møter med helsestasjon, ledelse i skole/barnehage, fagteam for psykisk helse, fysioterapeut og barnevern for drøfting av temaer, caser og enkeltsaker
- Nettverket for de spesialpedagogisk ansvarlige på skolene og PPT med 4 faste møter pr år. Drøfting av spesialpedagogiske temaer, rutiner og videre felles arbeider/prosjekter.
- Faste dager på hver skole i kommunen, der PP-tjenesten er tilgjengelige for drøftinger med lærere og ledelse.
- Ressursteam ved Solvang skole og Aurvoll skole hver 6. uke. Læringsmiljø er fokusområder i møtene.
- Sosialpedagogisk team ved Øyer ungdomsskole hver måned. Læringsmiljø, sosialpedagogiske saker og oppfølging av skolefravær er fokusområder.

I tillegg så beskriver rutinen variable arenaer for systemarbeid ved at PPT driver kurs og kompetanseheving av skoler rundt spesielle behov.

Revisjonen har i intervju med PPT blitt opplyst om at PPT har et stort etterslep av sakkyndige vurderinger på bakgrunn av lengre tid med sykmeldinger. På grunn av etterslep og mindre ressurser som følge av høyt sykefravær så har ikke PPT faste dager ved skolene som de hadde tidligere. Dette er noe de ønsker å få til igjen når de har disponible ressurser. Videre har sykefravær påvirket PPTs deltakelse i tverrfaglige team og i 9 A saker, da PPT må prioritere å arbeide med sakkyndige vurderinger for å ta ned etterslepet av saker. Fra januar 2021 ble PPT styrket med en vikar i 100 % stilling.

Revisjonen har fått opplyst i intervju med PPT at nettverket for de spesialpedagogisk ansvarlige på skolene og PPT (kalt fagnettverket) ikke har vært aktivt de siste to årene, men at det er planlagt et møte i februar 2021. Ressursteam på Solvang er 2.hver uke. Aurvoll har ikke ressursteam som PPT kjenner til nå.

Barne- og ungdomsteam (BUT-team)

BUT-team består av rektor/inspektør, helsesykepleier, PPT og barnevernstjenesten. Det er et tverrfaglig samarbeid der man kan drøfte enkeltelever anonymt. Det skal være på alle skolene og i alle barnehagene i Øyer. Det skal holdes møter hver 6. – 8. uke. I følge kommunalsjef har det vært noen utfordringer med å få til møtene på grunn av høyt fravær i PPT, men planen er å fortsette med denne møtefrekvensen.

Ved Øyer ungdomsskole har barn og unges tverrfaglige-team (BUT-team) møter to ganger i halvåret. Der møter representant fra skolen, barnevern, helsestasjon, fysioterapeut, PPT, psykiatrisk sykepleier og flyktnings tjenesten (ved behov). På disse møtene drøftes felles faglige tema og aktuelle enkeltsaker. I tillegg har helsesykepleier, psykiatrisk sykepleier, rektor og sosial pedagogisk rådgiver møter annenhver uke for å drøfte enkeltsaker.

Solvang skole har valgt å opprette et utvalg *LMU*, som er et læringsmiljøutvalg i stedet for BUT-team. Utvalget består av helsesykepleier, rektor og inspektør. De møtes en gang pr. uke for å drøfte konkrete saker. Der tar de opp enkeltsaker dersom de har mistanke om at noen sliter, eller om de vet at det skjer noe på hjemmebane.

Ved Aurvoll skole har de møte med BUT-team hver 6. uke der de kan ta opp konkrete saker.

Livsmestring i norske klasserom (LINK)

Livsmestring i norske klasserom (LINK) er et program som handler om forebyggende psykiske helsearbeid, folkehelse og livsmestring. Det er et gratisprogram som skal være enkelt å bruke. Målene med LINK er å bidra til å styrke den enkeltes selvbilde, bidra til opplevelse av tilhørighet og gi trening i konstruktive mestringsstrategier.¹¹ Det er to ansatte i Øyer kommune, helsesykepleier og en ansatt i PPT, som er blitt kurset i å bruke LINK og som kan ha opplæring i bruk av programmet for ansatte ved skolene i Øyer. I følge kommunalsjef Annikken Reitan Borgstrand, er det frivillig om skolene vil bruke dette programmet og det er skolene selv som vurderer behovet i sine klasser og sin skole. Aurvoll skole og Solvang skole bruker programmet.

Folkehelseprosjekt – «Åpen skole»

Folkehelseprogrammet og tilskuddsordningen er et utviklingsarbeid som skal bidra til en langsiktig styrkning av kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet. «Åpen skole» er en del av et

---

¹¹ <https://www.linktillivet.no/om.php>

folkehelseprosjekt i Øyer kommune. Øyer kommune har fått tilskudd fra folkehelseprogrammet for å kunne sette i gang dette tilbudet. «Åpen skole» er et frivillig tilbud, og et sted å være etter skoletid for elever fra og med 5. klasse. Elevene får et varmt måltid og kan velge mellom leksehjelp, fysisk aktivitet eller ulike kurs og aktiviteter. Åpen skole er to dager i uken ved Aurvoll skole og Øyer ungdomsskole. En av disse dagene er alle 7.klassinger i kommunen invitert til ungdomsskolen, formålet er å sørge for en bedre overgang mellom barneskole og ungdomsskole.

Trivselsprogrammet

Barneskolene i Øyer kommune har fått midler til å sette i gang «Trivselsprogrammet», og startet programmet høsten 2020. Elever søker om å få bli trivselsleder og blir utdannet trivselsledere. En voksen ved hver skole har ansvaret for trivselslederne på skolen. Målet med trivselsprogrammet er å gi økt trivsel, økt og mer variert aktivitet i friminuttene og undervisningen. Videre bygge vennskap, forebygge konflikter og mobbing, og gi inkluderende, vennlige og respektfulle elever. En trivselsleder er en elev som skal være med på å bidra til økt aktivitet, bedre samhold og et tryggere skolemiljø. Trivselsledere har et særskilt ansvar for å inkludere elever som går alene. De må være mobbefrie, vennlige og respektfulle. På skolen har trivselsledere ansvar for igangsetting og ledelse av lek og aktivitet i friminuttene. På trivselslederskoler skal barn og ungdom være aktive og inkluderende.

5.2.3 SKOLEEIERES OPPFØLGING AV SKOLENE

Rektormøter

Administrasjonen informerer om et det er rektormøter en gang i måneden. Psykososialt miljø er ikke fast punkt, men tas opp om det er spesielle utfordringer. Revisjonen har fått oversendt 13 referater fra rektormøter i perioden januar 2019 til desember 2020. Det er avholdt syv møter i 2019 og seks møter i 2020. Det er ingen referat fra møter mellom februar og august i 2019. I 2020 har det vært møter i februar, mai og september-desember. Psykososialt skolemiljø er ikke fast tema på møtene, men det er referert til skolemiljø og mobbing i flere referater:

- «XXX lager et forslag til §9-4a til neste rektormøte».
- «Positiv utvikling av åpen skole. Over 50 stk tilstede. Flere og flere ser nytten av den ekstra hjelpa».
- «Har en ekstremt vanskelig elevsak».
- «Oppstart har gått fint. God planleggingsuke, tur med både faglig og sosialt innhold (bl.a. relasjonskompetanse, god start)».
- «Besøk av Nansen fredssenter i forhold til språkbruk og holdninger. Det var et veldig bra opplegg. Det er mulig kan bli tilpasset barneskolen også. De skal ha besøk av politiet i morgen i forhold til valg og konsekvenser. Holdninger og språkbruk var også tema på BUT møte, mulig vi kan ha en felles innsats på alle skoler».
- «De på ungdomsskolen har vært på et seminar om folkehelse som de informerte om. Det er 108 elever som deltar i åpen skole, økning fra sist år. Formålet er at barn i Øyer opplever skolemestring, trygghet og trivsel i nærmiljøet. Målgruppe alle barn mellom 9-16 år. De fleste velger leksearbeid. Det er god bemanning, og det kreves for å gi et godt tilbud. Mattekurs før tentamen. Det blir en UngData-undersøkelse i 2020. Her blir det spørsmål om deltagelse i Åpen skole for å kunne se etter sammenheng mellom deltagelse i Åpen skole i forhold til trivsel etc. Det vil også bli intervju med elever og lærere for egen evaluering. Hva nå? Prosjektmidlene går ut dette skoleåret».

- «XXX har vært på kurs ang §9A5. Det er flere eksempler på maler på §9A-5 saker (gjelder personal og ledere)».

I tillegg har kommunalsjef og rektorer, på grunn av pandemien, ukentlig mandagsmøter med gjennomgang og diverse avklaringspunkter. Disse møtene skrives det ikke referat fra.

Årlig oppfølging av rektorer og skolens ledelse

I arbeidet med å følge opp om skolen oppfyller kravene i opplæringsloven abonnerer Øyer kommune på 1310.no. 1310.no er en nettbasert løsning som hjelper kommuner og fylkeskommuner med oversikt og internkontroll innenfor skole og barnehage.¹² I systemet er det lagt inn et ferdig årshjul med gjøremål som er lenket opp mot aktuell paragraf i opplæringsloven, som skolene går igjennom. Systemet er basert på egenvurdering og rektor haker av på når gjøremålene er utført. Dette gjøres per skoleår.

I tillegg til dette gjennomfører kommunalsjef årlige ROS – samtaler. Da er rektor med ledergrupper invitert.

I 2019 var følgende tema:

- Skolens arbeid med spesialundervisning (tema fra nasjonalt tilsyn).
- Skolens arbeid med risikovurderinger.
- Oppfølging av to-lærermodell: Erfaringer og hvordan praktiseres det? Forslag om endringer?
- Fagfornyelsen: Hvordan går arbeidet?

I 2020 var følgende tema:

- Hvordan involveres foreldre og elever i arbeidet med skolemiljø?
- Hvordan evaluerer dere arbeidet med skolemiljø?
- Hvordan sikrer dere at alle varsler knyttet til skolemiljø kommer fram til rektor?
- Hvordan sikrer dere at alle som jobber på skolen varsler om de får mistanke om eller kjennskap til at elev ikke har et trygt og godt skolemiljø?

Oppfølging av skolens analyser og samarbeid med skolene for å sikre videre utvikling av skolene i Øyer

Etter at dataene fra elevundersøkelsen kommer så går de gjennom på rektormøte. Om det er skoler som skiller seg ut i resultatene fra elevundersøkelsen så får de ifølge kommunalsjef i Øyer kommune spesielt fokus. Kommunen kan gå inn på alle indikatorene i undersøkelsen og se faktiske tall på hvem som har svart hva. Det er viktig å finne ut hva som ligger bak tallene og hun opplever at rektorene kjenner igjen tallene. På barneskolene har de opplevd at det kan være litt vanskeligere å identifisere personene bak svarene, enn på ungdomsskolen.

På spørsmål om hvordan resultatene fra elevundersøkelsen i 2019/2020 ble fulgt opp så svarer kommunalsjef at dette ikke har blitt fulgt opp som forutsatt. Fra mars 2020 så hadde skolene i Øyer fullt fokus på hjemmeundervisning som følge av Covid 19. Det har derfor blitt en del oppfølging av skolene med størst behov, og ikke så systematisk som hun har ønsket. Høsten 2020 er det brukt mye tid på Aurvoll skole på grunn av enkeltsaker der, og det har vært liten tid til oppfølging på områder der skolene scorer greit.

---

¹² <https://1310.no/index.php?pageID=14>

Kommunalsjef opplyser om noen tiltak som er satt i verk for jobbe mer systematisk for å fremme et godt psykososialt skolemiljø i Øyer:

- På Solvang er det nå ukentlig læringsmiljøutvalg med helsesykepleier der læringsmiljø er tema, dette startet rektor opp med høsten 2020.
- På Aurvoll gjennomføres det trinnsamtaler med det enkelte trinns ansatte i etterkant av utviklingssamtaler for å fange opp elever som ikke har det trygt og godt. På Aurvoll har det også vært et spesielt fokus på dette i forbindelse med at det har vært noen saker som har vært klagd inn til Fylkesmannen. Her er det lagt en plan for disse temaene i skolens PU – tid.¹³ På grunn av sykefravær har ikke planen blitt fulgt, men det starter opp igjen nå.
- På ungdomsskolen følger sosialpedagogisk rådgiver opp enkeltelever, de jobber også med sin pedagogiske plattform.
- Link til livet er gjennomført i noen grad og på ulike trinn ved Aurvoll skole og Solvang skole.
- Det gjennomføres anonyme trivselsundersøkelser og Spekter¹⁴ gjennomføres i de klasser der det er mistanke om utfordrende læringsmiljø.

I arbeidet med oppfølging av skolens analyser og samarbeid med skolene for å sikre utvikling av skolene, forteller kommunalsjef at hun blant annet har vært ute på skolene for å jobbe med «barets beste»-vurderinger. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn jfr. artikkel 3 nr. 1 i barnekonvensjonen. Barnets beste skal vurderes konkret for hvert enkelt barn ut fra barnets situasjon og behov, uavhengig av økonomi. Kommunalsjef har sammen med skolene blant annet sett på hvordan de skal gjøre vurderingene, hvilke vurderinger som ligger til grunn, og hva som er god nok dokumentasjon.

Det er et ønske fra barneskolene å få på plass en sosialpedagogisk rådgiver, men det har ikke vist seg mulig innenfor de økonomiske rammene til kommunen. Det er derfor kun ungdomsskolen som har en sosialpedagogisk rådgiver.

Det ble i kommunestyret sak 82/20 vedtatt midler i årsbudsjettet 2021 til en rådgiver som skal jobbe med tidlig innsats i barnehage og skole i Øyer. Kommunen ser et behov for å støtte arbeidet med dette administrativt mer enn kommunalsjef har hatt mulighet til. Kommunalsjef opplyser at stillingen er lyst ut og at de vil tilsette så snart som mulig. I følge stillingsannonsen på nav.no så er arbeidsoppgavene lagt til stillingen bla; å bidra i faglige utviklingsprosesser mot tidlig innsats i barnehage og skole, veilede og bistå barnehagene og skolene i inkluderende barnehage og skolemiljø, samt utarbeide rutiner knyttet til tidlig innsats.

---

¹³ Pedagogisk utviklingstid – forkortet PU-tid.

¹⁴ Spekter er en ikke-anonym undersøkelse om mobbing og andre forhold i læringsmiljøet i en skoleklasse. Spekter er utviklet av Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning (Læringsmiljøsentret) ved Universitetet i Stavanger, <https://www.uis.no/nb/spekter>.

5.3 REVISJONENS VURDERINGER

Kommunen som skoleeier bør legge til rette for felles system og rutiner som støtter skolene i arbeidet med å fremme gode læringsmiljøer og forebygge mobbing.

Revisjonens oppfatning er at det i liten grad er utviklet felles rutiner og retningslinjer fra skoleeier som støtter skolene i arbeidet med å fremme gode læringsmiljøer og forebygge mobbing. Skolepolitisk utviklingsplan gikk ut i 2018 og det er per dags dato ikke satt i gang arbeid med ny skolepolitisk utviklingsplan. Så vidt revisjonen kan se er det ikke utarbeidet felles dokumenter og prosedyrer for skolene i kommunen etter endringen av kapittel 9 A i 2017. Unntaket er *rutine for håndtering av krenkelser og mobbing*, rutinen er utarbeidet av Solvang skole og gjort tilgjengelig for skolene i kommunen. Skoleeier og rektorer er imidlertid i gang med å utarbeide en felles mal for aktivitetsplan for skolene.

Når det gjelder systemer og nettverk som støtter skolene i arbeidet med å forebygge mobbing så vurderer revisjonen at Øyer kommune har lagt til rette for ulike prosjekter som kan bidra til å fremme et godt psykososialt skolemiljø, slik som «Åpen skole» og «Trivselsprogrammet». Det er videre lagt opp til tverrfaglig samarbeid mellom relevante etater i kommunen. Revisjonen har inntrykk av at samarbeidet mellom skolehelsetjenesten og skolene er godt, og at skolehelsetjenesten bidrar som en god støtte i arbeidet med skolemiljø. På grunn av sykefravær og etterslep av sakkyndige-vurderinger har ikke PPT hatt ressurser til å støtte skolene med å arbeide forebyggende og bidra til tidlig innsats, i den grad som rutinen deres legger opp til.

Kommunen skal regelmessig gjennomgå og sjekke om systemer og tiltak er på plass, og om skoleeier og skoleledelse opererer i tråd med sitt ansvar. Kommunalsjef skal ha en årlig oppfølging av rektorer og skolens ledelse for å sikre at skolene overholder kravene i lover og forskrifter.

For at systemet skal være forsvarlig, må det være egnet til å avdekke forhold som er i strid med opplæringsloven eller forskriftene til loven, og sikre at det blir satt i gang nødvendige og egnede tiltak for å oppfylle kravene.

Skoleeier følger opp skolene ved månedlige rektormøter, og har årlig oppfølging i form av egenrapporteringsskjema (13.10) og oppfølgingsamtale med rektorer (ROS samtale). Etter revisjonens vurdering burde skoleeier i større grad gått inn for å sjekke eller innhente tilstrekkelig informasjon om praksisen til skolene, for å sikre at skolene opererer i tråd med sitt ansvar. Dette underbygges i kapittel 6.5, 7.6, 8.4 og 9.1.

Skoleeier skal følge opp skolens analyser og samarbeide med skolene for å sikre videre utvikling av skolene i Øyer.

Revisjonen ser at kommunen har fulgt opp elevundersøkelsen gjennom referater fra rektormøter og informasjon fra ROS-samtaler. Resultatene fra elevundersøkelsen i 2019/2020 er imidlertid i mindre grad fulgt opp, noe som er begrunnet med at de var nødt til å håndtere Covid 19. Revisjonen vurderer at det er et samarbeid mellom skoleeier og skolene for å sikre utvikling av skolene, men vi har inntrykk av at det har vært avsatt lite ressurser til dette arbeidet fra kommunen sin side. Den ekstra administrative ressursen som skal arbeide med tidlig innsats i Øyerskolen vil dermed kunne gi et positivt bidrag.

6 FOREBYGGENDE ARBEID MOT MOBBING - SKOLEN

Kapitlet tar utgangspunkt i følgende problemstilling:

Arbeider de enkelte skolene systematisk og godt for å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing?

6.1 REVISJONSKRITERIER

Av opplæringsloven § 9 A-3 andre ledd framgår det at skolene skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme helsen, miljøet og sikkerheten til elevene, slik at kravene i eller i medhold av opplæringsloven kapittel 9 A blir oppfylt. Det framgår videre at rektor har ansvaret for at dette blir gjort. Bestemmelsen omfatter både krav til å ha internkontroll for å sikre at kravene i opplæringsloven kapittel 9 A blir oppfylt ved skolen, og et krav om at skolen skal arbeide forebyggende med for å sikre et trygt og godt skolemiljø for alle elever.

Revisjonen bemerker at fra 01.01.2021 er det gjort endringer i opplæringsloven § 9 A-3 andre ledd, og det er fra 01.01.2021 kommuneloven § 25-1 som regulerer kravet til internkontroll.¹⁵ Vi omtaler ikke dette nærmere i rapporten da datamaterialet som er brukt i prosjektet er fra før 2021.

I henhold til opplæringsloven § 9A-8 skal elevene få ta del i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø. Elevrådet kan oppnevne representanter til å ivareta elevenes interesser overfor skolen og myndighetene i skolemiljø saker. I henhold til opplæringsloven § 11-2 skal det for års-trinnene 5-7 og for års-trinnene 8-10 være et elevråd med representanter fra elevene. En ansatt fra undervisningspersonalet på skolen skal ha som oppgave å hjelpe elevrådet i arbeidet.

Samarbeidsutvalg, skolemiljøutvalget, elevrådet og foreldrene skal, i henhold til opplæringsloven § 9 A-9 holdes informert om alle saker som er viktig for skolemiljøet, og så tidlig som mulig tas med i arbeidet med skolemiljøtiltak. De har rett til innsyn i all dokumentasjon som gjelder det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø og har rett til å uttale seg og komme med fremlegg i alle saker som er viktig for skolemiljøet. Ingen av rådene eller utvalgene har beslutningsmyndighet, men de gir elever og foreldre anledning til å utveksle meninger og å komme med felles uttalelser.

---

¹⁵ Høringsnotat – Særlovjennomgang om internkontroll. Oppfølging av ny kommunelov, Kommunal og moderniseringsdepartementet

Vi har utledet følgende revisjonskriterier:

- Skolen skal jobbe kontinuerlig og systematisk for å fremme helsen, miljøet og tryggheten til elevene.
- Skolens systematikk og rutiner i skolemiljøarbeidet skal være kjent og tatt i bruk i organisasjonen.
- Elevene skal ha anledning til å delta i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø.
- Skolene skal holde Samarbeidsutvalget, skolemiljøutvalget og FAU informert om alle saker som er viktig for skolemiljøet, og de skal tas med i arbeidet med skolemiljøtiltak.

6.2 SKOLENES SYSTEMATIKK OG ARBEID MED Å FREMME GODE SKOLEMILJØER

Første del av kapitlet vil omhandle de tre skolenes skriftlige rutiner og dokumenter med fokus på arbeidet med å fremme et godt læringsmiljø, og hvordan disse er kjent og tatt i bruk i organisasjonen. Videre beskriver vi skolenes praksis for å fremme helsen, miljøet og tryggheten til elevene.

6.2.1 SKOLENES SKRIFTLIGE PLANER OG RUTINER

Aurvoll skole og Solvang skole har utarbeidet *plan for sosial kompetanse og godt læringsmiljø med rutiner for håndtering av krenkelser og mobbing*. Planene henviser til § 9 A og er bygd opp på samme måte ved begge skolene. Felles er at planen tar for seg skolens forebyggende arbeid, forebyggende aktiviteter, definisjon av mobbing og hva de skal legge vekt på/styres av i arbeidet mot mobbing.

Solvang skole har i sin plan lagt til som en del av det forebyggende arbeidet at de har ressursteam for læringsmiljø der PPT deltar. Videre beskriver de at i arbeidet mot mobbing skal legge vekt på å bygge opp et godt læringsmiljø på hele skolen, følge nøye med på det som skjer i skolen for å avdekke mobbing, løse mobbesaker raskt, ha kontinuitet i arbeidet mot mobbing og prioritere det høyt, og hvis nødvendig søke råd og hjelp hos andre instanser. Solvang skole beskriver mobbing som «... mobbing benyttes ofte om alt fra erting til voldelige overgrep. For å bekjempe mobbing er det viktig at vi har en felles forståelse for hva mobbing er. Vi definerer mobbing som:

Med mobbing mener vi gjentatt negativ atferd fra en eller flere rettet mot noen som har vanskelig for å forsvare seg. Systematisk utestenging eller gjentatt erting på en ubehagelig måte er også mobbing».

Solvang skole har i tillegg en *handlingsplan for sosial kompetanse*. Planen beskriver målsetninger, sosial kompetanse og hva de gjør for å nå målene. De har delt sosial kompetanse inn i seks ulike kategorier; samarbeid, omsorg, læring, verdier, ansvar og nysgjerrighet/glede. Innenfor hver av disse kategoriene har de definert mål, delmål og aktiviteter (gjøre) for hvert klassetrinn.

Aurvoll skole har i sin beskrivelse av forebyggende arbeid lagt til at skolen har null-toleranse mot mobbing. Videre har de inkludert i sin definisjon av mobbing at også hendelser som rammer en elev en enkelt gang kan ha karakter av mobbing. De skriver at skolens arbeid styres av fem handlingsplikter, følge med, gripe inn, varsle, undersøke

og sette inn tiltak. Punkt 1-3 gjelder alle voksne ved skolen og punkt 4-5 er rektors ansvar. Alle voksne omfatter; lærere, ansatte i skoleadministrasjonen, miljøarbeidere, helsesøster, vernepleier, assistenter, vaktmestere, renholdere, aktivitetsledere, kursholdere i SFO, frivillige, lærlinger og praksisstudenter.

Øyer ungdomsskole følger *Plan mot mobbing* i sitt arbeid med skolemiljø. Planen definerer mobbing som:

Psykisk eller fysisk vold rettet mot et offer, utført av enkeltpersoner eller grupper. Mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager. Vanligvis brukes betegnelsen mobbing når episodene gjentas over tid. Hendelser som rammer en elev en enkelt gang, kan imidlertid også ha karakter av mobbing.

Planen beskriver at skolen skal forebygge mobbing, avdekke mobbing, stoppe mobbing og følge opp ofre og mobber. Videre beskriver den hvordan skolen skal jobbe med forebyggende arbeid, hvordan de skal følge opp mobbesaker og at oppførsel overfor medelever og voksne i skolesamfunnet blir lagt stor vekt på ved fastsetting av oppførselskarakter. Revisjonen har i tillegg mottatt *ordensregler for Øyer ungdomsskole* og rutine for *oppfølging av fravær ved Øyer ungdomsskole*.

Revisjonen har tidligere blitt informert om at Øyer ungdomsskole høsten 2020 skulle sette i gang arbeid for å lage en utvidet plan for det psykososiale skolemiljøet i tråd med opplæringsloven § 9 A. Dette arbeidet er ifølge rektor satt på vent til ny skolepolitisk utviklingsplan i Øyer er vedtatt.

6.2.2 ER RUTINER OG SYSTEMATIKK KJENT OG TATT I BRUK?

Revisjonen spurte rektorene hvordan de gjorde rutiner og systematikk kjent blant de ansatte. De ansatte ved skolen ble spurt om de var kjent med skolens dokumenter og rutiner for arbeidet med skolemiljø.

Ved Aurvoll skole fortalte rektor at skolens planer blir tatt opp i planleggingsuken etter skolestart på høsten og tatt opp igjen på interne møter. Det er en forventning om at de ansatte har satt seg inn i skolens planer, og de får en informasjonsperm med alle rutiner i starten av skoleåret. Samtlige av de revisjonen snakket med ved skolen oppga at de kjente godt til planene, men at det var viktig å alltid holde fokuset oppe da det var krevende å bli god på dette området.

I planleggingsuken i 2020, som revisjonen har fått oversendt program for, framgår det at skolen har hatt gjennomgang av informasjonspermen (planene ved skolen) og hatt tema som relasjons-kompetanse og tydelig og varm klasseledelse. Skolen hadde også aktivitetsplikten som tema, *hvordan arbeide med forståelse og dokumentasjon med ivaretagelse av aktivitetsplikten? Hvordan undersøke skolemiljø saker og hvordan analysere data?*

I følge rektor ved Solvang skole har de gjennomgang av tema knyttet til forebyggende arbeid i felles samlingsstund med alle elever og ansatte som følger års-hjulet i *plan for sosial kompetanse og godt læringsmiljø*, samt i pedagogisk utviklingstid hver tirsdag for alle ansatte. Rektor opplever at 9 A er godt kjent og praktisert ved skolen. Samtlige av de ansatte som ble intervjuet sa at de kjente godt til *plan for sosial kompetanse og godt læringsmiljø*. De ansatte fortalte også om felles møter der de har jobbet med at alle har plikt til å si fra ved mistanke om at noen ikke har et trygt og godt skolemiljø, og bli trygge på *rutinen om håndtering av krenkelser og mobbing*. De fortalte også at de hadde hatt debatt om det å legge til side holdningen om hva som er en typisk mobbesak, til å

jobbe mer systematisk og ta barnets perspektiv dersom man mistenker eller får varsel om at barnet ikke har det bra.

Ved Øyer ungdomsskole informerte rektor om at rutiner og systematikk rundt skolemiljøarbeid blir tatt opp i fellesmøter og deling/drøfting mellom ansatte. Det skal være gjennomgått med alle ansatte ved nytt skoleår. Dette hadde ikke blitt gjort enda ved intervju med rektor i slutten av september, men hadde blitt gjort da vi intervjuet kontaktlærerne i slutten av oktober. Kontaktlærerne sa at det ble brukt noe tid på 9 A da lovendringen kom, men at de ser behov for å ta det opp igjen. *Plan mot mobbing* oppleves godt kjent, men et flertall av de intervjuede uttrykte behov for å strukturere og skriftliggjøre arbeidet med skolemiljø i større grad, spesielt med tanke på at det har vært en del nyansettelser ved skolen de siste årene.

6.2.3 SKOLENES PRAKSIS FOR Å FREMME GODE SKOLEMILJØER

Rektorene fortalte i intervjuene at skolene hadde flere tiltak for å fremme godt psykososialt skolemiljø ved skolene.

Rektor ved Aurvoll skole viste til skolens *plan for sosial kompetanse og godt læringsmiljø* for hvordan skolen arbeider for å fremme et godt skolemiljø. Planen sier hva de skal gjøre gjennom året og den brukes jevnlig. Han trakk videre frem at det skal være kultur for læring ved skolen og at de bare bruker kompetente ansatte med godkjent utdanning. Skolen har til vanlig morgenmøter der de blant annet kan ta opp saker om enkeltelever. På grunn av koronasituasjonen prøver skolen å unngå fysiske møter mest mulig, så dette blir nå ivaretatt gjennom at elevens ansatte kommer direkte til rektor/teamledere som igjen videreformidler dette til aktuelle ansatte. Skolen har faste fellesmøter for lærere tirsdag og torsdag, hvor man kan informere eller drøfte saker videre. Andre fellesmøter der skolemiljø er tema er i planleggingsuken.

Ved Solvang skole viste rektor også til skolens *plan for sosial kompetanse og godt læringsmiljø* for hvordan de jobber for å fremme godt skolemiljø. Denne planen beskriver forebyggende aktiviteter for et godt psykososialt miljø og hvordan de jobber for å være en «VI-skole». Skolen har morgenmøter med ansatte hver morgen og samlingsstund for elevene på mandager der rektor har fokus på tema fra handlingsplan *for sosial kompetanse*. På fredager har skolen samlingsstund for alle elever der trinnene har ansvar for innholdet. Hensikten med samlingene er å forsterke VI – skolen. På grunn av koronasituasjonen har de nå morgenmøter med ansatte kun på mandager og ingen felles samlingsstund for barna. Det jobbes med å ha digitale samlinger for elevene.

Rektor ved Øyer ungdomsskole beskrev at de har flere tiltak for å skape et godt skolemiljø, slik som *plan mot mobbing*, klasseregler og ordensregler, sosiale aktiviteter og folkehelseprosjektet "Åpen skole". Skolens filosofi er at hvis de får til et godt skolemiljø så kommer læringen også. Tradisjonelt har skolen hatt veldig gode skoleresultater. Rektor opplyser at Øyer ungdomsskole er mobilfri skole, noe de har svært gode erfaringer med.

De ansatte på skolene fortalte i intervjuene at det legges godt til rette for at elevene skal trives. Vi har i det følgende valgt å ikke skille mellom skolene som er undersøkt fordi datagrunnlaget ikke gir grunnlag for å trekke ut store forskjeller mellom skolene.

De ansatte ved skolene uttrykte at de la vekt på tydelig og trygg klasseledelse i arbeidet med å fremme gode skolemiljøer, og for å skape en trygg og forutsigbar ramme for elevene. En av de intervjuede beskrev det slik:

«Jeg starter dagen på lik måte hver dag og går gjennom dagsplan. Har en fast start på timene der jeg presenterer tydelige mål og arbeidsoppgaver slik at elevene vet hva de skal drive med. Evaluering ved dagens slutt. Viktig for at elevene skal føle seg trygge».

Lærerne er opptatte av å ha ordensregler for klassen der man i klassen sammen kan bli enige om hva som er grei oppførsel og ikke. Videre er de opptatt av at elevene ikke velger egne samarbeidspartnere i gruppearbeid, og at det ikke blir gjort rom for å stenge noen ute i undervisningssituasjoner. Lærerne revisjonen har snakket med er opptatt av å få klassen til å fungere som en helhet, og at alle skal kunne respektere og fungere med alle selv om man ikke nødvendigvis er bestevenner. Gode og forutsigbare rutiner der alle vet hva som er forventet av seg trekkes også frem som et viktig punkt.

Videre oppgir de ansatte ved skolene at de er opptatt av å skape gode relasjoner til eleven og at eleven skal oppleve å ha en trygg relasjon til de voksne ved skolen. Det er enighet om at relasjoner og trygghet er viktig for at elevene skal trives. Skolene bruker mye tid på å jobbe med relasjoner og er opptatt av at alle elevene skal ha noen på skolen som de har en god relasjon til. For å skape gode relasjoner så bruker skolene også aktiviteter og leker. Skolene er ikke så opptatt av tidstyver, men har fokus på å være sammen, leke, ha en koselig tur, dans o.l. De som revisjonen har snakket med trekker også frem at det er viktig at elevene føler seg sett og verdsatt på skolen. Flere av kontaktlærerne vi snakket med står blant annet ved døren og hilser på hver enkelt elev før de går inn i klasserommet, og er opptatt av at eleven skal føle seg sett av en voksen hver dag.

Det ble i intervjuene opplyst at det er viktig å trene sosial kompetanse, der elevene øver på hva som er fint å gjøre mot andre og hva som ikke er fint å gjøre. I den sammenheng ble programmet LINK nevnt flere ganger av ansatte ved Aurvoll skole og Solvang skole (LINK ble beskrevet i kapittel 5.2.2). Programmet er lagt opp slik at lærerne kan velge temaer både ut fra elevenes alder og modning, men også ut fra spesielle behov i klassen dersom det er utfordringer i læringsmiljøet. Elevene øver seg på å sette ord på følelser og hvordan man forholder seg til andre, gjennom å bruke temaer fra dette programmet. Skolene i Øyer har tilbud om å bruke dette programmet på alle trinn, og det er opp til hver enkelt skole og lærer om man ser behov for å bruke programmet.

Elevsamtalen ble trukket frem av mange lærere som et viktig verktøy for å forebygge mobbing eller mistrivsel ved skolen. I elevsamtalene kan de ta ned utfordringer eleven opplever før det får mulighet til å bli større, en lærer fortalte at *«ofte er det småting, men om det ikke blir tatt på alvor kunne det bli stort»*. Alle elever skal ha minimum en samtale på våren og en samtale på høsten. Vi får opplyst gjennom intervju med lærere ved skolene at de fleste elevene i Øyer kommune får flere samtaler enn de to lovfestede samtalene høst og vår. Flere av lærerne revisjonen har snakket med på skolene opplyser at de har elevsamtaler jevnlig og helst flere per semester. For noen trinn er elevsamtaler så innarbeidet at det ifølge kontaktlærerne ikke er noen som reagerer på at en medelev blir tatt ut av klassen for en samtale. Det er noe ulikt blant lærerne hvor mye tid de føler de har til elevsamtaler. Flere av de intervjuede opplever at de har for liten tid til elevsamtaler, de synes at de hadde mer rom for det tidligere.

For å fremme gode skolemiljøer trekkes hjem-skole samarbeidet frem som en viktig faktor blant lærerne. Samarbeid mellom skole og hjem oppfattes ifølge de revisjonen har intervjuet som generelt godt i Øyer kommune, dette var felles tilbakemeldinger fra både FAU, lærerne og rektorene ved skolen. Det opplyses at det er lav terskel for kontakt begge veier. Flere revisjonen har intervjuet beskriver at de oppfordrer foreldre til å ta kontakt og at de ofte er kontakt utenom de to faste foreldresamtalene i året.

Trivselslederprogrammet som ble tatt i bruk på barneskolene høsten 2020 ble også nevnt som et positivt tiltak, jfr. kapittel 5.2.2, side 18. Det blir organisert aktiviteter for elever på hele trinnet to langfri i uken. Da revisjonen gjennomførte intervju med ansatte ved skolene i november og desember 2020 hadde barneskolene kommet i gang med dette og de ansatte opplevde det som et godt tiltak. I følge lærerne er trivselslederne flinke til å få med alle elevene i friminutt og får positive tilbakemeldinger fra elevene. Videre fikk revisjonen tilbakemelding om at det er positivt at elevene blir introdusert for andre typer aktiviteter og leker, en lærer beskrev det slik:

"Har startet med trivselsleder-programmet onsdag og fredag. Da får man drive med litt andre ting. Positivt for variasjon og at det er en lærer som er tett på".

Kommunen har videre som nevnt i kapittel 5.2.2 et frivillig tilbud som de kaller «Åpen skole». Tilbakemeldingene fra de intervjuede ved skolen er at det er et fint tilbud, og et veldig populært og godt besøkt tiltak.

«Åpen skole, er et fint tiltak. Elevene får leksehjelp og mat to dager i uken, ene dagen er 7. klasse invitert inn. Synes de ser effekten av at 7. klassingene blir tryggere før de starter på skolen».

Ved Aurvoll gjennomføres det for elever fra 5.-7. trinn to dager i uken og ungdomsskolen har også dette tilbudet to dager i uken for alle elevene. Ved Solvang er 7. klassingene, sammen med 7. klassingene fra Aurvoll, invitert til ungdomsskolen en ettermiddag i uken.

6.3 SKOLENS INFORMASJON TIL RÅD OG UTVALG

Vi vil se nærmere på involvering av elevene gjennom elevrådet, foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) og Samarbeidsutvalget/Skolemiljøutvalget (SU/SMU). Ifølge årshjul i *plan for forsvarlig system* i Øyer kommune så skal rektorene presentere resultater fra det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet, med bl.a. nasjonale prøver og elevundersøkelser, for sine råd og utvalg i perioden mars-april.

6.3.1 ELEVRÅDET

Alle grunnskoler skal for årstrinnene 5-7 og 8-10 ha et elevråd med representanter for elevene, jf. opplæringsloven § 11-2. Et medlem av undervisningspersonalet på skolen skal ha som oppgave å hjelpe elevrådet i arbeidet og har møte- og talerett i elevrådet.

Det er etablert elevråd ved alle skolene, med representanter fra klassene. Elevrådet har faste møter og planlegger og gjennomfører aktiviteter som gagnar fellesskapet. Elevrådsrepresentant tar opp innkalling og referat fra elevrådsmøtene, og får innspill fra sin klasse i klassens time. Rektorene opplyser at temaet trivsel har vært oppe, men at det er mest fokus på saker av praktisk karakter, som nytt utstyr i skolegården og forslag til aktiviteter. Elevene er opptatt av det som skjer «her og nå». På ungdomsskolen er elevrådet med på å si hva de ønsker av innhold i "Åpen skole", samt at de snakker med elevrådet om skolemiljø saker og resultat fra elevundersøkelsen. I følge elevrådet ved Øyer ungdomsskole så er skolemiljø ofte tema på møtene og de drøfter hvordan de sammen kan få skolen til å bli en bedre skole til å inkludere.

Elevene har også medvirkning i utarbeiding av klasseregler. Ansvarlige for elevrådene har ifølge intervju ikke erfart at det har kommet saker fra skoleledelsen eller andre instanser som elevrådet skulle uttale seg om, men elevrådet har ofte ønsker som de sender videre til skoleledelsen.

6.3.2 FORELDRENES ARBEIDSUTVALG (FAU)

Alle foreldre som har barn i skolen er medlemmer av skolens foreldreråd etter opplæringsloven § 11-4. Foreldrerådet velger et arbeidsutvalg (FAU) som er «foreldrestemmen» overfor skolen.¹⁶ I henhold til Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) sine hjemmesider skal FAU blant annet sikre reell medvirkning fra foreldre og ha medansvar for at elevenes læringsmiljø er trygt og godt. FAU skal representere alle foresatte ved skolen og bidra til at samarbeidet mellom hjem og skole er godt.

Rektorene beskrev i intervjuene at de opplevde et godt samarbeid med FAU og at de har faste møter. Revisjonen har snakket med leder/nestleder ved FAU på alle skolene. Felles for representantene var at de erfarte å ha et godt samarbeid med skolen. De mente at skolene hadde fokus på forebygging av mobbing, og at de hadde god dialog med rektorene. De oppfattet at saker som FAU meldte inn ble tatt tak i av skolene. Ingen av dem revisjonen snakket med hadde blitt informert om skolens kap. 9 A saker, med unntak av en sak som hadde blitt tatt opp av rektor i FAU ved Øyer ungdomsskole. Dette var informasjon de mente hadde vært nyttig for FAU å ha kunnskap om, både omfang og hvordan skolene iverksatte tiltak. De var ikke kjent med at det hadde vært høye mobbetall i elevundersøkelsen i 2019/2020, og hadde ikke blitt presentert for disse tallene tidligere.

6.3.3 SAMARBEIDSUTVALGET OG SKOLEMILJØUTVALGET (SU/SMU)

Alle grunnskoler skal i henhold til opplæringsloven § 11-1 ha et samarbeidsutvalg (SU). SU er skolens øverste rådgivende organ. I SU skal alle partene i skolen være representert: elever, foreldre, undervisningspersonalet, andre tilsatte og to representanter fra kommunen, hvor rektor skal være den ene. SU har rett til å uttale seg i alle saker som gjelder skolen.

Alle grunnskoler skal også ha et skolemiljøutvalg (SMU), jf. opplæringsloven § 11-1a. SMU skal medvirke til at skolen, de ansatte, foresatte og elevene tar aktivt del i arbeidet for å skape et godt skolemiljø. Utvalget skal bestå av representanter for elevene, FAU, skolens ansatte og ledelse og kommunen. Representantene for elevene og foresatte skal til sammen alltid være i flertall i SMU. Samarbeidsutvalget kan fungere som skolemiljøutvalg om det oppnevnes tilleggsrepresentanter for elevene og foreldrene slik at de samlet får flertall, jf. opplæringsloven § 11-1a.

Når det gjelder SU og SMU så informerer rektor ved Øyer ungdomsskole at de ikke har hatt møter på mange år. De har, i samråd med FAU, ikke sett behovet for disse utvalgene. Ved Solvang skole opplyser rektor at SMU ikke har vært operativt på to år, men at det er noe skolen jobber med å få opp igjen. De hadde tidligere to møter i året og ønsker å legge seg på det fremover. Revisjonen informert om at både SU og SMU ved Solvang skole er operativt fra 2021. Rektor ved Aurvoll skole informerer at de har samlet SU og SMU med fast møteplan, med separate referater fra møtene.

---

¹⁶ <https://www.fug.no/foreldrerepresentanter-i-raad-og-utvalg.468060.no.html>

6.4 INNSPILL TIL BEDRE PRAKSIS

Det fremgår av beskrivelsen foran at de ansatte revisjonen har snakket med mener at skolene gjør mye bra og jobber godt med å fremme gode skolemiljøer. Samtidig hadde alle revisjonen intervjuet ved skolene innspill til hvordan skolene kunne bli enda bedre. Vi har samlet innspillene i temaer og gjengitt dem punktvis:

- *Kompetanseheving:* Mobbing og psykososialt miljø er et område som krever at de holder seg oppdaterte. Flere av lærerne ga uttrykk for at samtlige som jobber ved skolen bør ha en minimumskompetanse om psykososialt skolemiljø generelt og håndtering av kap. 9 A saker spesielt. Det var også tilbakemeldinger om at skolene i enda større grad enn i dag burde bruke forskningsbaserte tiltak for å forebygge mobbing.
- *Erfaringsdeling:* Flere lærere revisjonen snakket med ønsket mer tid til å løfte saker i plenum og ha tid og system for å dele gode erfaringer. Videre var det et ønske om mer rom for å møtes utenom trinn for alle lærere for å diskutere tema som klasseledelse, elev-syn og andre nærliggende temaer.
- *Kompetansebank:* Det kom innspill om at man kunne samle nyttige og gode kilder hvordan man jobber med skolemiljø på en felles plass, som vil gjøre det lettere for lærerne å lage gode opplegg for elevene.
- *Nok voksne* der det trengs slik at de elevene som har behov kan få hjelp til skape et godt arbeidsmiljø.
- *Samle lærer-team på hvert trinn* slik at lærerne kommer tettere på elevene, da får de bedre mulighet til å bli kjent med elevene og følge med på om alle har det bra.
- *Mer fokus på positiv atferd*, for eksempel ordensregler med fokus på den adferd man ønsker å oppnå.
- I større grad *analysere resultatene* og se hvor man har forbedringspotensial i felleskap etter undersøkelser som elevundersøkelsen og trivselsundersøkelsen.

FAU hadde innspill om å få overordnet informasjon om skolens 9 A saker og hvilke tiltak som ble igangsatt av skolen.

6.5 REVISJONENS VURDERINGER

Skolen skal jobbe kontinuerlig og systematisk for å fremme helsen, miljøet og tryggheten til elevene.

Revisjonen vurderer at barneskolene har planer som er oppdatert etter kravene i § 9 A, og som er retningsgivende for hvordan de ansatte ved skolen skal jobbe systematisk for å forebygge mobbing og fremme et godt psykososialt skolemiljø. Videre har de en systematikk for å gjennomgå tema som er knyttet til psykososialt skolemiljø gjennom skoleåret, både gjennom fellesmøter, i oppstart av nytt skoleår og i felles samlingsstund med elever og ansatte.

Øyer ungdomsskole har ikke i like stor grad som barneskolene et plandokument som beskriver hvordan de skal jobbe systematisk med å forebygge mobbing og fremme et godt psykososialt skolemiljø. Videre er ikke planen oppdatert etter endringen i opplæringsloven § 9 A. Dette arbeidet skulle ungdomsskolen i gang med høsten 2020, men det er blitt utsatt. Revisjonen vurderer at Øyer ungdomsskoles plan mot mobbing i mindre grad er retningsgivende for hvordan skolen skal ivareta elevenes rett til trygt og godt skolemiljø.

Inntrykket er at skolene og de ansatte ved skolene gjør mye for å legge til rette for et godt psykososialt miljø ved skolene og at de ønsker at elevene skal ha det trygt og godt på skolen. Revisjonen oppfatter at de ansatte på skolene legger spesielt vekt på å ha gode relasjoner til elevene og at det skal være tydelig klasseledelse for å skape trygghet og forutsigbarhet for elevene. Revisjonens vurdering er skolene gjør mye godt arbeid for at elevene skal

trives i Øyer kommune. Revisjonen trekker spesielt frem Solvang skole som jobber systematisk med elevenes sosiale kompetanse gjennom hele året på alle skoletrinn, jfr. *handlingsplan for sosial kompetanse*.

Skolens systematikk og rutiner i skolemiljøarbeidet skal være kjent og tatt i bruk i organisasjonen.

Når det gjelder hvorvidt planer og rutiner er kjent av de ansatte så svarer alle de ansatte at de er kjent med planene, det er allikevel noe ulikt mellom skolene hvor mye temaet er fremme. Det fremgikk av intervjuene at barneskolene i Øyer jobber mye med planene, og at de ofte er tema på fellesmøter og morgensamlinger/morgenmøte. Dette fremgikk ikke i like stor grad i intervjuene ved Øyer ungdomsskole, og de ansatte er ikke i like stor grad kjent med planene. Revisjonen vurderer på bakgrunn av dette at Øyer ungdomsskole har et forbedringspotensial med å gjøre planer og systematikk kjent i organisasjonen.

Elevene skal ha anledning til å delta i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø.

Elevene har gjennom elevrådet ansvaret for enkelte arrangementer og trivselstiltak på skolen. De får således anledning til å delta i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø. Våre undersøkelser tilsier imidlertid at det varierer mellom skolene om skolens arbeid med kapittel 9A er tatt opp med elevrådet. Etter vår oppfatning kan det derfor være grunn til å se på skolenes systematikk mht. hvordan elevrådet involveres.

Skolene skal informere Samarbeidsutvalget, skolemiljøutvalget og FAU i arbeidet med læringsmiljøet.

Samarbeidsutvalget (SU) er skolens øverste rådgivende organ og Skolemiljøutvalget (SMU) skal sikre medvirkning i arbeidet for å skape et godt skolemiljø. Skolenes involvering av råd og utvalg er noe forskjellig ved skolene. Aurvoll skole har SU og SMU. Ved Solvang har de startet opp med SU og SMU i 2021. SU og SMU er ikke operativt ved Øyer ungdomsskole.

Revisjonen vurderer på bakgrunn av intervju med representanter fra FAU at det er et godt samarbeid mellom FAU og skolene, og FAU opplever at skolene gjør mye for at elevene skal ha det bra på skolen. Videre så får de informasjon om hvordan skolen jobber forebyggende for skolemiljøet. Revisjonen ser likevel at FAU i liten grad blir informert om uønskede hendelser i skolemiljøet generelt og 9 A saker spesielt. Dette er noe FAU representantene ønsket seg av informasjon. Innhentet informasjon tilsier at FAU i større grad informeres fremfor at de tas med i arbeidet i saker som omhandler skolemiljø. I likhet med SU/SMU er det krav i opplæringsloven at FAU tas med i arbeidet med skolemiljøet.

7 AVDEKKING AV MOBBING

Kapittelet tar for seg følgende problemstilling:

Arbeider skolene på en god måte for å sikre at mobbing og utfordringer i det psykososiale miljøet avdekkes?

7.1 REVISJONSKRITERIER

Elevens rett til et trygt og godt skolemiljø er ikke avgrenset av årsaken til hvordan elevene har det. Det avgjørende er hvordan eleven opplever at det er å være på skolen, altså hvordan eleven har det mens han eller hun er på skolen, skolefritidsordningen eller leksehjelpen. «At årsaken til opplevelsen av utrygghet, ensomhet, mistrivsel o.l. ligger utenfor skolen i tid eller fysisk område, begrenser ikke skolens aktivitetsplikt så lenge elevens opplevelse av sin tilværelse på skolen – altså sitt skolemiljø – preges negativt av det. Dette er blant annet aktuelt i forbindelse med digital mobbing, der krenkelsene typisk kan skje utenom skoletiden, men har betydning for hvordan eleven opplever at det er å være på skolen.» (Prop. 57 L (2016-2017), s 22)

Skolene skal ha nulltoleranse mot krenkelser, jf. opplæringsloven. § 9 A-3. Eksempelene som nevnes i loven er mobbing, vold, diskriminering og trakassering, men skolene skal ha nulltoleranse også for mindre alvorlige krenkelser. Verken direkte handlinger som for eksempel hatytringer, eller mer indirekte krenkelser, som utestenging, isolering og baksnakking skal tolereres. Hva som er en krenkelse skal tolkes vidt, men ikke slik at alle kritiske ytringer eller uenigheter er ment å være omfattet, jf. Prop. 57 L (2016-2017) s. 14.

7.1.1 FØLGE MED OG GRIPE INN

Opplæringsloven § 9 A-4 første ledd fastslår at alle som arbeider på skolen har plikt til å følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø. Hva som ligger i plikten til å følge med, er presisert nærmere i forarbeidene. Det understrekes i Prop. 57 L (2016-2017), s 21 at «plikten til å følge med må ses i sammenheng med skolens plikt til å drive et systematisk arbeid for å forebygge og avdekke om elever ikke har det trygt og godt på skolen. Jo bedre og mer systematisk de ansatte følger med og er årvåke for hvordan elevene har det, desto større sannsynlighet er det for at utfordringer i skolemiljøet eller enkeltelevers vansker oppdages på et tidlig tidspunkt».

Kravet til at «alle ansatte skal følge med» innebærer ifølge forarbeidene (s 22) «en plikt for den enkelte til å være årvåken og aktivt observere hvordan elevene agerer hver for seg og seg imellom. Sammen med plikten til systematisk arbeid for å forebygge og avdekke krenkelser og dårlig skolemiljø, forutsetter følge med-plikten for eksempel inspeksjonsordninger, tilsyn i garderobes og lav terskel for å bry seg med hva elevene driver med. Hvordan det følges med må tilpasses lokalt og etter forhold ved elevene og skolen.»

Plikten til å følge med er en individuell plikt som, ifølge Prop. 57L (2016-2017) omfatter «alle som har et ansettelsesforhold til skolen eller skoleeier, uavhengig av om det er fulltid eller deltid, fast eller midlertidig, kort- eller langvarig. Også andre som yter arbeider eller gjør tjeneste på skolen og jevnlig oppholder seg på skolen, er omfattet av uttrykket som arbeider på skolen, uavhengig av hvem som er deres arbeidsgiver eller om de mottar

lønn. Derimot skal ikke personer som bare mer tilfeldig eller nå og da befinner seg på skolen omfattes. Omfanget av den enkeltes plikt må likevel ses opp mot hvilken rolle, oppgaver og posisjon den enkelte har på skolen. Det kreves mer av ansatte som er tettere på elevene og har en omsorgsrolle overfor elevene, enn det kreves av ansatte med andre typer arbeidsoppgaver. Det vil for eksempel kreves mer av lærere, assistenter, miljøarbeidere og rektor, enn det kreves av vaktmester, renholdere og kantinepersonell.»

Plikten til å gripe inn kjennetegnes, ifølge rundskrivet Skolemiljø Udir-3-2017, av at handlingen skjer umiddelbart og at den er rettet mot å stoppe en situasjon som pågår og er forholdsvis akutt. Det kan omfatte å stanse en slåsskamp eller en annen fysisk krenkelse, stanse en utfrysningssituasjon eller stanse og irettesette elever som krenker andre verbalt. Plikten begrenses til inngrep ved at den ansatte ikke skal stå i fare for å skade seg selv eller krenke noen av elevene for å stanse situasjonen, jf. Prop 57 L (2016-2017) s 22, 23 og 76.

7.1.2 VARSLE

Det følger av opplæringsloven § 9 A-4 andre ledd at alle som arbeider på skolen, skal varsle rektor hvis de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor skal varsle skoleeieren i alvorlige tilfeller. Plikten for de som arbeider på skolen til å varsle legger grunnlaget for at rektor får en overordnet og fullstendig oversikt over hvordan elevene på skolen har det. På denne måten vil rektor få et godt utgangspunkt for å følge opp enkeltsaker, samtidig som plikten bidrar til å skaffe viktig informasjon til skolens systematiske arbeid med å sikre et trygt og godt skolemiljø.

Gjennom delegering kan rektor fastsette at en annen person på skolen skal ta imot varslene, men rektor har fremdeles ansvaret for at varslingene skal håndteres på en forsvarlig måte. Delegeringen må derfor ivareta formålet om at rektor skal ha en overordnet og fullstendig oversikt, samt at informasjonen både skal brukes til å følge opp enkeltsaker og benyttes i det systematiske arbeidet, jf. Prop. 57 L (2016-2017) s. 23.

Utdanningsdirektoratets rundskriv peker på at det er lav terskel for hva som skaper «mistanke om» eller «kjennskap til» at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø etter oppl. § 9 A-4 andre ledd første punktum. Dette er uttrykkelig presisert i forarbeidene, jf. Prop. 57 L (2016-2017) s. 23 og 77. Plikten til å varsle rektor gjelder for all mistanke. Det er forskjellige måter en som arbeider på skolen kan få mistanke om eller kjennskap til hvordan en elev opplever skolemiljøet. Mistanken kan for eksempel basere seg på observasjoner av elevene, tilbakemeldinger i undersøkelser, beskjeder fra foreldre eller medelever eller aktivitet i sosiale medier. At en elev verbalt sier fra at han eller hun opplever mistrivsel på skolen, oppfyller kravet til at den som arbeider på skolen har «kjennskap».

Udir-3-2017 peker på at det er skolen sitt ansvar å fange opp om en elev har et trygt og godt skolemiljø, jf. blant annet plikten til å følge med i oppl. § 9 A-4 første ledd. Plikten til å varsle ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og skolemiljø, må derfor forstås i sammenheng med plikten til å følge med. De som arbeider på skolen må være bevisste på at barn og unge viser sin utrygghet og mistrivsel på forskjellige måter. Elevens væremåte kan blant annet gi en viktig pekepinn på hvordan eleven opplever skolemiljøet. Også endringer i det sosiale samspillet mellom elevene eller i klassemiljøet kan tenkes å gi grunnlag for mistanke om at eleven ikke har det trygt og godt.

Det er ikke regulert i loven hvor raskt varslingen skal skje. I Prop. 57 L (2016-2017), s 24 framgår at tidspunktet for varsling blant annet må stå i forhold til sakens alvor. Departementet forutsetter at ledelsen og de ansatte på den enkelte skole vil finne fram til gode løsninger for hvordan varsling skal skje og hvordan informasjonen i

varslingene skal ivaretas. Det pekes på at kravet til skolens systematiske arbeid i § 9 A-3 innebærer at skolen utarbeider og gjennomfører interne rutiner, bl.a for hvilke saker som skal varsles straks, og hvilke andre intervaller eller tidspunkter skolen skal operere med.

I § 9 A-4 er tatt inn at rektor skal varsle skoleeier i alvorlige tilfeller. I Prop. 57 L (2016-2017), s 24 fremheves at hva som er et alvorlig tilfelle, vil bero på en skjønnsmessig vurdering. Formålet med varslingen er å gjøre skoleeier kjent med saken slik at skoleeier kan involvere seg i hvordan den skal løses. Eksempler på hva som regnes som alvorlig, er saker der krenkelsene er særlig voldelige eller på andre måter svært integritetskretnkende, når flere elever alvorlig har krenket en enkeltelev eller der skolens ledelse over noe tid ikke har klart å løse en sak. Også digital mobbing på tvers av skoler eller grove trusler via for eksempel sosiale medier bør varsles til skoleeier. Skoleeier kan fastsette egne rutiner for når skolene skal varsle skoleeiernivået.

Ifølge § 9 A-5 gjelder skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider på skolen, krenker en elev. Bestemmelsen pålegger en varslingsplikt til rektor «straks». I Udir sin veileder heter at «Det er uakseptabelt at noen som arbeider på skolen krenker elever. Slike krenkelser innebærer et grovt brudd på tilliten som elevene, foreldrene og samfunnet skal kunne ha til de voksne på skolen. Derfor presiserer forarbeidene at det stilles særlig skjerpede krav til både varsling og tempo i disse sakene, jf. Prop. 57 L (2016-2017) s. 28.»

7.1.3 UNDERSØKE

Ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal skolen snarest undersøke saken (§ 9 A-4, tredje ledd). Undersøkelsesplikten må leses i sammenheng med at alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø. Siden elevene har rett til et skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring, gjelder skolens plikt til å undersøke mer enn de tilfellene der en elev er utsatt for mobbing og krenkelser. Undersøkelsesplikten er heller ikke avgrenset av årsaken til at eleven ikke opplever å ha det trygt og godt på skolen. Hvis grunnen til at eleven opplever mistriivsel er forhold utenom skoletiden og utenfor skolens område, har likevel skolen undersøkelsesplikt så lenge elevens skolemiljø påvirkes negativt av det.

Det skal gjelde samme lave terskel for undersøkelsesplikten som for plikten til å varsle, jf. Prop. 57 L (2016-2017) s. 24 og 77. At en elev selv sier fra om krenkelser eller at han eller hun ikke opplever at skolemiljøet er trygt og godt, utløser alltid en plikt for skolen til å undersøke saken nærmere. Dette har sammenheng med tiltaksplikten i oppl. § 9 A-4 fjerde ledd første punktum. For å kunne oppfylle tiltaksplikten og sette inn egnede tiltak i en konkret situasjon, må skolen undersøke alle tilfeller der eleven selv sier ifra.

Departementet påpeker at undersøkelsesplikten handler om å undersøke hva som ligger bak elevenes opplevelse, ikke å framskaffe og vurdere bevis for eller mot at krenkelser eller mobbing har skjedd, jf Prop. 57 L (2016-2017), s 25. Undersøkelsene må ha som formål å få fram fakta om en situasjon, bakgrunnen for elevenes opplevelse og hvilke forhold i elevenes omgivelser som påvirker hvordan de opplever skolemiljøet. Når undersøkelsen viser at det er elever som ikke har et trygt og godt skolemiljø, eller i saker der elevene selv har sagt fra, må informasjonen i neste omgang brukes til å vurdere hvilke tiltak som skal settes inn.

7.1.4 DOKUMENTERE

I henhold til opplæringslovens § 9 A-5, sjuende ledd skal skolen skal dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten. Dokumentasjonsplikten retter seg mot alle delpliktene i aktivitetsplikten. For plikten til å følge med kan det tenkes at dokumentasjonsplikten i stor grad vil være knyttet til aktiviteter som omfatter flere elever, grupper eller hele skolen. For plikten til å gripe inn, varsle, undersøke og eventuelt sette inn tiltak vil dokumentasjonsplikten i større grad omfatte hva skolen gjør i den enkelte saken.

Det stilles ikke formkrav til dokumentasjonen etter § 9 A-4 sjuende ledd ut over at den må være skriftlig og finnes på et slikt format at den kan tas ut og overleveres til fylkesmannen dersom det skulle være aktuelt i tilsyn eller en sak i håndhevingsordningen. Hva som dokumenteres og hvordan må tilpasses den enkelte virksomhet og formålet med dokumentasjonen.

Vi har utledet følgende revisjonskriterier:

- Alle som arbeider på skolen skal følge med på om eleven har et trygt og godt skolemiljø og gripe inn ved mistanke om at en elev ikke har det bra.
- Alle som arbeider på skolen, skal varsle rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.
- Rektor skal varsle skoleeier i alvorlige tilfeller eller når ansatt på skolen utsetter en elev for krenkelser.
- Ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal skolen snarest undersøke saken.
- Skolen skal dokumentere hva som blir gjort for å avdekke elever som ikke har et godt og trygt psykososialt miljø, herunder plikten til å varsle rektor og undersøke saker der det foreligger mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.

7.2 SKOLENES ARBEID MED Å AVDEKKE KRENKELSER

7.2.1 SKOLENES DOKUMENTER OG PLANER

I Aurvoll skole sin *Plan for sosial kompetanse og godt læringsmiljø*, punkt 5, beskriver de hvordan ansatte ved skolen skal arbeide for å avdekke mobbing. Det står blant annet at alle ansatte ved skolen kan få mistanke utfra egen observasjon og at dersom det er mistanke om mobbing så skal man intensivere observasjon, undersøkelser og innhenting av informasjon. Videre står det at dersom en ansatt mistenker at en annen ansatt utøver vold, diskriminerer eller krenker elever så skal rektor varsles med en gang. I planen står det også at den som har inspeksjon aktivt må observere og være tydelig tilstede for elevene. Videre så skal den som har inspeksjonen undersøke og gripe inn om de mistenker krenkelser og ha lav terskel for å informere kontaktlærere og ledelse om hendelser og observasjoner fra friminutt. I følge planen skal det hvert år gjennomføres elevundersøkelse etterfulgt av elevsamtaler. Det står i *Plan for sosial kompetanse og godt læringsmiljø* at skolen har nulltoleranse mot mobbing.

Solvang skole har ikke eget punkt som beskriver hvordan de skal avdekke mobbing i sin *Plan for sosial kompetanse og godt læringsmiljø*, men revisjonen har mottatt tiltaksplan ved bekymringsfullt fravær fra skolen. I tiltaksplanen er det beskrevet at alle ansatte har ansvar for å agere ved bekymring og det er videre beskrevet tidlige tegn på skolevegring som de ansatte skal være oppmerksomme på.

I Øyer ungdomsskoles *Plan mot mobbing* står det at skolen skal avdekke mobbing, videre står det i planen at det skal gjennomføres en årlig trivselsundersøkelse. De har i tillegg *Rutine for oppfølging av fravær ved Øyer ungdomsskole* der det står beskrevet at stort fravær eller udokumentert fravær skal fanges opp så tidlig som mulig og at tiltak skal iverksettes.

7.2.2 SKOLENES SYSTEM FOR INSPEKSJON

Inspeksjon i friminuttene blir trukket frem som et viktig virkemiddel for å avdekke om noen ikke har det bra på skolen. Alle skolene har egne inspeksjonsplaner og de ansatte ved skolene forteller at de generelt opplever at det er et godt system for inspeksjon ved skolene. Dersom det er noen som trenger å følges ekstra opp ute så blir dette tatt opp før inspeksjonen. Revisjonen vil nedenfor beskrive den enkelte skoles inspeksjonsplan og hvordan de ansatte beskriver hvordan inspeksjonen foregår.

Aurvoll skole har inspeksjonsplan med ansatte fordelt på forskjellige områder i skolegården og det er markert i inspeksjonsplanen der det er observasjon og/eller forsterket tilsyn. Planen har også oppsatt reserver på hver inspeksjon. Ansatte og rektor ved skolen har et fem minutters morgenmøte hver dag for å gå gjennom inspeksjonsplanen, vurdere behov for reserver og om det er noen elever man skal følge ekstra godt med på. De ansatte revisjonen har snakket med opplever at plan for inspeksjon er tydelig og oversiktlig. De fortalte at de har diskutert i kollegiet hvor uønskede hendelser kan skje og har et system på hvor risikoområdene er. Voksne som har inspeksjon har på gule vester for å være synlige og deltar i leken. Elevene skal føle at de voksne er der for dem, og det er fokus på at lærerne ikke skal klynge seg sammen for å prate. Det er fokus på hva de voksne skal se etter i inspeksjonen både når det gjelder atferd og språk. De ansatte revisjonen har snakket med opplever at det er forholdsvis mange inspeksjoner og antall voksne ute.

Ved Solvang skole har de i en normalsituasjon inndelt uteområdet i fire soner med inspiserende lærere. Inspektør setter opp inspeksjonsplan. Hele uteområdet skal være dekt av voksne med gul vest, ekstra voksne for de som har ekstra behov. Skolen bruker også inspeksjon forebyggende om det er klasser som trenger ekstra oppfølging. Fokus på at de som har inspeksjonen skal å være i bevegelse og følge med i inspeksjonen. De ansatte revisjonen har snakket med opplever systemet for inspeksjon som godt og de har fokus på å være aktive i inspeksjonen. De følger med og er tett på, en ansatt beskrev det slik «*står ikke å prater bort tiden og har på brillene*». De ansatte er også opptatt av å være oppsøkende og snakke med barna i friminuttene, de opplever at det er lettere for elevene å si fra om læreren er i nærheten og er oppsøkende.

Øyer ungdomsskole har egen inspeksjonsplan hvor muligheter til styrking er ivaretatt. Rektor forteller at han opplever at de har forholdsvis god bemanning på inspeksjon og at de ansatte tar inspeksjonen og er der man skal være. Dersom noen trenger å følges ekstra med på tas det opp på trinnmøte. De ansatte revisjonen har snakket med opplever at det er et bra system for inspeksjon med gode og grundige planer, der det er tydelig hvem som skal være hvor når. En utfordring de ansatte peker på er at systemet er sårbart ved sykdom eller fravær. Det

oppleves også utfordrende om man har undervisning i en del av skolen og inspeksjon i en annen del av skolen, da er det ikke alltid man rekker å gjennomføre hele inspeksjonen, spesielt om man skal videre i undervisning etterpå.

Videre beskriver de ansatte at det går på den enkeltes samvittighet om han/hun husker inspeksjonen og det oppleves at inspeksjonen ikke er forpliktende nok. De ansatte opplever at det er mye ansvar å følge med på 50-60 elever i et friminutt og at det optimalt skulle vært to fra hvert trinn, og at det er et ønske fra elevene at det skal være voksne tilstede når de spiser. Det er det ikke satt av folk til, en lærer beskrev det slik:

"Jeg skulle ønske at den læreren som har timen før mat er med elevene inne i klasserommet mens de spiser, og dermed har dette som en del av sin inspeksjon. Mye kan avverges da."

Elevrådet ved Øyer ungdomsskole svarte på spørsmål om det var områder av skolen der det ikke var voksne på inspeksjon:

«Ja, det er svært ofte at det ikke er noen ute på inspeksjon, men har ikke sett det som et problem at det ikke er lærere der».

Systemet for inspeksjon ved skolene i Øyer har i perioden hvor revisjonen intervjuet skolene vært annerledes som følge av Covid-19. De ansatte ved skolen forteller at de opplever at de er enda tettere på i inspeksjonen som følge av Covid-19. Lærerne har inspeksjon for egen klasse noe som oppleves veldig oversiktlig da klassen er på et avgrenset område, og det er de samme voksne som følger dem både i undervisning og friminutt.

7.2.3 SKOLENES PRAKSIS

Rektorene opplever at skolene er flinke til å avdekke mobbing eller om noen ikke har det trygt og godt ved skolen. Samtidig er de ydmyke for at noe kan glippe og en rektor beskrev det slik: *«Så lenge man ikke er på null så har man forbedringspotensial».*

Rektorene beskriver at den daglige kontakten mellom elever og lærere, observasjon og samtaler gir mye informasjon om hvordan elevene har det på skolen. De ansatte ved skolen følger også godt med inne og ute i inspeksjon. Revisjonen vil nedenfor beskrive skolenes praksis for å følge med og gripe inn ved krenkelser. Svarene revisjonen fikk fra intervjuer med rektorer og lærere ved de tre skolene var ganske ensartede, og vil derfor ikke tydelig differensieres.

To ganger per år har skolene lovfestede utviklingssamtaler med foreldrene, i forkant av disse samtalene har skolene elevsamtaler. Både rektorene og lærerne beskriver at de har mer kontakt og samtaler med foreldrene enn de to lovpålagte samtalene i året, og at foreldresamarbeidet er svært viktig for å avdekke om en elev ikke har det bra ved skolen.

Skolene bruker også ulike undersøkelser for å avdekke mobbing. Elevundersøkelsen gjennomføres fra 5.-7. klasse hvert år. Rektorene beskriver at resultatene fra elevundersøkelsen går gjennom med de ansatte og at man drøfter eventuelle tiltak dersom det er nødvendig. Øyer ungdomsskole har en egen undersøkelse «trivselsundersøkelsen» som de gjennomfører hvert år etter elevundersøkelsen. Dette er en skriftlig undersøkelse som ikke er anonym, og som går direkte på tema som trivsel og mobbing. I undersøkelsen spørres

det blant annet om eleven trives ved skolen, om eleven vet om noen blir mobbet eller plaget, og om man selv blir mobbet eller plaget. Undersøkelsen er frivillig å svare på, men det er ifølge de ansatte ved skolen få elever som ikke svarer. Svarene fra undersøkelsen blir brukt som utgangspunkt for elevsamtale.

Flere lærere revisjonen har snakket med bruker egenlagde sosiogram¹⁷ for å kartlegge relasjoner mellom barn, der elevene skriver hvem de foretrekker å samarbeide med, leke med og lignende. Av dette kan læreren analysere om det er noen som ikke blir valgt og er i en sårbar situasjon i forhold til å stå alene. Videre er det nevnt at «relasjonssirkelen» brukes for å kartlegge relasjonen mellom elev og voksne ved skolen. Gjennom kartleggingen får de ansatte på skolen oversikt over hvilke elever de har en god, usikker eller negativ relasjon til. Videre gir det mulighet for å fange opp om det er noen elever som ikke har en god relasjon til noen voksne på skolen. Dersom det mistenkes at noen mobbes eller ikke trives på skolen så bruker de undersøkelsen Spekter. Spekter er som tidligere nevnt i rapporten, utarbeidet av Læringsmiljøsentret i Stavanger og undersøker tema som mobbing, bråk i klassen, popularitet, maktrelasjoner, grupperinger og holdninger. Undersøkelsen er ikke-anonym og det er derfor strenge personvern hensyn å ta før den brukes¹⁸.

Lærerne revisjonen har snakket med trekker først og fremst frem det å være tett på, ha en god relasjon og snakke med elevene som viktig for å avdekke om elevene ikke har det bra ved skolen. Lærerne er mye med elevene også ute i friminutt, er med i lek, observerer samspill og er tilstede i overgangssituasjoner mellom friminutt og skoletime. Lærerne opplyser at de er tett på og er opptatt av å ha en så god relasjon til eleven at de kan se om det er endringer i kroppsspråk eller endring i atferd hos elevene. Elevsamtaler, både formelle og uformelle, oppleves som et viktig virkemiddel for å avdekke om eleven opplever utfordringer på skolen. Flere av lærerne bruker også logg for å få vite hvordan elevene har det, der læreren skriver ulike spørsmål som: «hvordan har du hatt det på skolen denne uken her?», «Er det noe du gleder deg til?», som eleven skal svare på. Vi får opplyst at det bare er læreren som leser loggen deres.

Revisjonen spurte de ansatte på skolene om de var kjent med at de har plikt til å følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø og plikt til å gripe inn. Alle de ansatte som ble intervjuet bekreftet at de var godt kjent med dette. De trodde også at det var kjent blant kollegaene på skolen. Det begrunnet de med at aktivitetsplikten drøftes på planleggingsdager og andre fellesmøter, teammøter og foreldremøter. Alle som arbeider på skolen involverer også personale som ikke er ansatt på skolen som skolehelsetjenesten, PPT, renholdspersonalet og vaktmestrene. Ansatte revisjonen har snakket med er noe usikre på om alle kjenner til plikten om å følge med utenom undervisningspersonalet, slik som assistenter, renholdspersonell, vaktmestere og lignende.

Ledende helsesykepleier ga i intervju tilbakemelding om at helsesykepleierne ved skolen var godt kjent med plikten om å følge med og gripe inn. Likens var PPT godt kjent med pliktene etter kap. 9 A. På grunn av ressursmangel i PPT som følge av høyt sykefravær, ga PPT tilbakemelding om at de har vært lite involvert i skolens 9 A saker de siste årene da de ikke har hatt faste dager på skolene. I dialog med ledende renholder og ledende vaktmester i Øyer kommune fikk revisjonen tilbakemelding om at mobbing og psykososialt skolemiljø

---

¹⁷ Sosiogram – en observasjonsmetode som kan brukes for å undersøke forhold mellom flere personer i en gruppe. Hvem tar kontakt med hvem, er kontakten av en positiv eller negativ art, og er barnet inkludert i barnegruppa.

¹⁸ <https://www.uis.no/nb/spekter#/>

var tema de følte at de ikke var involvert i. Samtidig ga de tilbakemelding om at de fikk den informasjonen fra skoleadministrasjonen som de hadde behov for.

Når det gjelder å gripe inn så forteller de som revisjonen at snakket med at de griper inn ved mistanke om at noe har skjedd eller man ser fysiske eller verbale krenkelser. De opplever som vanskeligere å gripe inn i de sakene som er mer diffuse, som handler mer om utestenging og ensomhet.

7.3 VARSLING AV REKTOR OG SKOLEEIER

Barneskolene i Øyer har i dokumentet *Rutiner for håndtering av krenkelser og mobbing* beskrevet at det skal varsles rektor umiddelbart ved mistanke eller kjennskap til krenkelser/mobbing knyttet til en elevs skolemiljø. Øyer ungdomsskole har i sin *Plan for oppfølging av mobbesaker* tilsvarende beskrivelse. Det ble i intervju med rektorene bekreftet at disse rutinene følges og at rektor skal få beskjed umiddelbart ved mistanke om krenkelser eller mobbing.

Revisjonen spurte lærere på skolene hva som skal til før hendelser i skolemiljøet knyttes til kap. 9 A og rektor varsles. Flere av lærerne synes det kunne være vanskelig å vite hvor terskelen for at en 9 A sak foreligger og mener at skolene bør jobbe mer med å få en felles forståelse om hva som defineres som 9 A saker blant de ansatte. Samtidig ga de fleste lærerne uttrykk for at det var elevenes subjektive oppfattelse som avgjorde om det var en 9 A sak, en lærer sa at:

"Dersom eleven føler at noe er ugreit så er det en 9 A sak, det er elevens subjektive oppfatning som skal telle. Selv om eleven opplever skolehverdagen ugrei på grunn av en enkelthendelse, så er det uansett deres jobb å gå inn for å prøve å løse, og videre lage aktivitetsplan".

Ved barneskolene var de ansatte tydelige på at de varsler rektor dersom de mistenker eller får rede på at en elev ikke trives på skolen. Flere sier at de ofte eventuelt drøfter det med kontaktlærer til eleven først da dette oppleves naturlig, før de gir beskjed til rektor. Er det en tydelig mobbesak så går man rett til rektor. De ansatte opplever en lav terskel for å varsle til rektor og at rektor er en god støtte. Videre at det oppleves som nyttig og trygt å koble på rektor/ledelse i saker der man mistenker at en elev ikke har det bra ved skolen:

"Har en rektor som er veldig på og gir veldig god støtte. Absolutt, det er så godt å kjenne på. Døra er så åpen".

"Det kjennes som at ansvaret ikke ligger bare på lærer, men også på ledelsen. Man klarer ikke alt alene, det er våre felles elever".

Ved Øyer ungdomsskole så forteller de ansatte revisjonen har snakket med at de varsler kontaktlærer og sosialpedagogisk rådgiver, eventuelt inspektør, ved mistanke om mobbing og at rektor og sosial pedagogisk rådgiver har et tett samarbeid.

Det foreligger ikke skriftlig rutine eller beskrivelse for hvordan og når rektor skal varsle skoleeier. I følge rektor ved Solvang skole så varsler rektor kommunalsjef hvis de har mistanke om at det blir en § 9 A sak. Rektor ved Aurvoll skole forteller at han kommuniserer med kommunalsjef om saker, men at han ikke formelt har meldt sak

skriftlig. Rektor ved Øyer ungdomsskole har varslet ved ett tilfelle av slåsskamp ved skolen, men forteller at han ikke har meldt mobbesaker videre. Kommunalsjef Annikken Reitan Borgestrands bekrefter at det ikke foreligger en skriftlig rutine på når rektor skal varsle, noe de ser at de trenger. Hun opplyser at hun har dialog med rektorene flere ganger i uken og i realiteten alltid blir varslet i saker som har pågått lenge, og der skolene ser at de ikke klarer å løse det på egenhånd. Dette er gjerne saker der man ser at det trengs en ekstra ressursinnsats eller saker som man ser kan bli varslet fylkesmannen av foreldrene.

7.4 UNDERSØKELSER NÅR DET AVDEKKES AT ELEV IKKE HAR DET BRA

De ansatte revisjonen har snakket med er opptatt av at skolens plan skal følges når det avdekkes at en elev ikke har det bra.

Ved barneskolene forteller de ansatte at de er raske med å starte opp undersøkelser og nevner ekstra observasjon i friminutt, samtaler med eleven og eventuelt de rundt, samtale med foreldre til vedkommende som tiltak de setter i gang for å undersøke nærmere.

De ansatte revisjonen har snakket med ved Øyer ungdomsskole forteller at dersom det avdekkes at en elev ikke har det bra så varsles sosialpedagogisk rådgiver, da tar hun over saken og har samtaler med eleven. De lærerne revisjonen har snakket med uttrykker at de ikke er så godt kjent med det formelle rundt hvordan sakene følges opp da det er sosialpedagogisk rådgiver som tar seg av sakene etter at det har blitt varslet.

7.5 DOKUMENTASJON

Skolens dokumentasjon for å følge med på at elevene har et godt skolemiljø på gruppenivå er først og fremst inspeksjonsplanen, gjennomføring av elevundersøkelsen og minst to elevsamtaler per skoleår. Når det gjelder de andre delpliktene som går på enkeltelev, slik som å gripe inn, varsle, undersøke og eventuelt sette inn tiltak, så løser skolene de fleste situasjoner der og da uten at det dokumenteres. Unntaket er når det sendes bekymringsmelding til foresatte og blir utarbeidet aktivitetsplan.

Rektorene ved skolene i Øyer forteller at dokumentasjon er et område de må jobbe bedre med. Det er ikke felles rutiner for hvordan lærerne skal loggføre, og det er ikke noe godt system for dokumentasjon og arkivering. Rektor ved Øyer ungdomsskole forteller at de også er usikre på hva som er arkivpliktig og ikke. Dokumentasjon har til nå blitt lagt i elevenes fysiske mappe. Rektor ved Solvang skole forteller at hun fører logg om alt fra bekymringer og samtale med foreldre, men at det er ikke en felles rutine for hvordan lærerne skal loggføre. Rektor ved Aurvoll skole forteller at de dokumenterer i aktivitetsplan og møterefater, men at dokumentasjon er noe de må bli bedre på. De jobber blant annet med aktivitetsplanene nå slik at de skal bli bedre og få med alle punkter som skal dokumenteres. I tillegg er det laget rutiner ved skolen for større bruk av logg rundt enkeltelever, særlig der det går på trivsel, krenkelser, fravær og lignende.

Det framgår av intervjuene med lærerne at de dokumenterer på forskjellig måte. Da det ikke noe datasystem eller lignende som opplysningene skal føres inn i, så loggføres det ulikt. Enkelte klassetrinn har diskutert hvordan de skal loggføre, og de er blitt enige om at de kan gjøre det på sin måte så lenge de loggfører og har det tilgjengelig

om det blir en fylkesmann-sak ut av det. De ansatte ser det som et forbedringspotensial å samle informasjonen knyttet til 9 A på en fast plass for å unngå at rektor sitter på noen opplysninger og lærer på andre.

7.6 REVISJONENS VURDERINGER

Alle som arbeider på skolen skal følge med på om eleven har et trygt og godt skolemiljø og gripe inn ved mistanke om at en elev ikke har det bra.

Revisjonen har inntrykk av at skolene har fokus på å avdekke utfordringer i læringsmiljøet generelt og mobbing spesielt. Arbeidet omhandles imidlertid i liten grad i skolenes planer utover at skolene har inspeksjonsplaner. Det er kun Aurvoll skole som har beskrevet hvordan de ansatte skal gå frem for å avdekke om en elev ikke har det trygt og godt ved skolen og hva som skal legges vekt på ved inspeksjon jfr. *Plan for sosial kompetanse og godt læringsmiljø*. De andre skolene har i mindre grad skriftliggjort hva de ansatte skal se etter for å avdekke om en elev ikke trives ved skolen. Revisjonen kan ikke se at Solvang skole og Øyer ungdomsskole har nedfelt at skolen skal ha null-toleranse mot mobbing i sine planer, jfr. § 9 A-3.

Revisjonen vurderer at samtlige skoler har inspeksjonsplaner som er oversiktlige og gode. Når det gjelder å sikre tilstedeværelse ved sykdom så er revisjonens vurdering at dette er godt ivaretatt ved barneskolene. Basert på intervju med ansatte og elevråd, vurderer revisjonen at det i mindre grad er oppfølging av at inspeksjoner gjennomføres ved Øyer ungdomsskole.

Ved at aktivitetsplikten blant annet drøftes i fellesmøter, ser det ut til at de ansatte på de undersøkte skolene, inkludert helsesykepleiere og PPT, er godt kjent med plikten til å observere, gripe inn og varsle. Renholdspersonalet og vaktmestrene omfattes også av aktivitetsplikten. Det kan imidlertid se ut til at dette personalet ikke er blitt informert systematisk om denne plikten ved alle skolene. Dette er informasjon som kommunen må sikre at alle som oppholder seg over tid ved skolen er kjent med.

De ansatte på skolene ser ut til å være opptatt av å følge med på om elevene har det trygt og godt på skolen, og griper inn dersom en elev ikke har det bra. Spesielt i konkrete mobbesaker oppfatter revisjonen det slik at de griper inn når episoder oppstår. Det framstår som at lærere og andre voksne er bevisst sitt ansvar for å gripe inn i situasjoner som ser ut til å være krenkende for involverte elever. Vi kan imidlertid vanskelig vurdere om de voksne på skolene faktisk griper inn i de «riktige» situasjonene. Innspill fra kontaktlærerne tyder på at det fortsatt er behov for å etablere en mest mulig felles forståelse av hvor grensene for inngripen går og hvilke regler som gjelder.

Alle som arbeider på skolen, skal varsle rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor skal varsle skoleeier i alvorlige tilfeller eller når ansatt på skolen utsetter en elev for krenkelser.

Revisjonen kan vanskelig vurdere hvorvidt rektor faktisk er blitt varslet ved mistanke om at en elev ikke har et godt læringsmiljø, i og med vi ikke kjenner omfanget av saker som eventuelt burde ha vært varslet. Allikevel er vår oppfatning ut fra intervjuer med rektorer og lærere er at dette fungerer godt på skolene i Øyer, og at det er en lav terskel for å si fra. Utfordringen for den enkelte ansatte er å definere hvilke saker som skal varsles til rektor, altså hvor terskelen for å varsle ligger. Revisjonen fikk gjennom intervju med ansatte ved Øyer ungdomsskole

inntrykk av at den etablerte praksisen for varsling går gjennom sosialpedagogisk rådgiver, og ikke gjennom rektor slik som skolens rutine tilsier.

Revisjonen kan ikke se at det foreligger noen rutine ved skolene for når og hvordan rektor skal varsle skoleeier. Det er noe ulikt hvordan det praktiseres på skolene. Revisjonen vurderer at kommunen burde hatt retningslinjer for hvilke saker som skal løftes til skoleeier og hvordan rektorene formelt skal varsle. For å ha kjennskap til hvilke saker som pågår på skolene, bør skoleeier varsles om komplekse saker og saker som de ikke finner gode, egnede tiltak for innen rimelig tid.

Ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal skolen snarest undersøke saken.

På bakgrunn av intervjudata ser det ut til at gjeldende praksis er at skolene undersøker saker der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Det skal imidlertid presiseres at revisjonen ikke kjenner til det fulle omfanget av hvilke saker som skulle vært undersøkt nærmere, jf. opplæringslovens § 9 A-4.

Undersøkelser vedrørende enkeltelever starter gjerne med at bekymringene drøftes mellom ansatte på skolen. Saken undersøkes som regel videre ved at ansatte snakker med involverte elever og deres foresatte, samt ved observasjon i klasserommet og under inspeksjon. Siden elevene har rett til et skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring, gjelder skolens plikt å undersøke mer enn de tilfellene der en elev er utsatt for mobbing og krenkelser. Ut fra tilbakemeldinger fra lærere som ble intervjuet så kan det være vanskelig å vite hvor terskelen ligger for at en konkret sak er en 9 A sak. For å sikre en felles forståelse, mener revisjonen at skolene burde drøfte mer i kollegiet hvor terskelen for å sette i gang undersøkelser skal ligge.

Skolen skal dokumentere hva som blir gjort for å avdekke elever som ikke har et godt og trygt psykososialt miljø, herunder plikten til å varsle rektor og undersøke saker der det foreligger mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.

Skolene dokumenterer at de følger med på hvorvidt elevene har et godt skolemiljø gjennom generelle tiltak som inspeksjonsplanen, elevundersøkelsen, elevsamtaler og hjem-skolesamtaler. Det er derimot ikke en felles rutine eller system for å dokumentere hva de gjør i enkeltsaker, og det framstår som det er ulik praksis på skolene og mellom lærerne.

Samtlige revisjonen har snakket med mener at skolene har mye å gå på når det gjelder dokumentasjon. Solvang skole og Aurvoll skole har i *rutiner for håndtering av krenkelser og mobbing* beskrevet hva som skal dokumenteres, men ikke hvor dokumentasjonen skal arkiveres. For Øyer ungdomsskole kan vi ikke se at det finnes noen oversikt over hva som skal dokumenteres.

Det er ikke formkrav til dokumentasjon etter § 9 A-4 7.ledd, men den skal være skriftlig og kunne legges frem dersom saken klages inn til fylkesmannen. Revisjonen vurderer at skolenes håndtering av dokumentasjon knyttet til kap. 9 A er sårbar, da dokumentasjon i en sak kan bli oppbevart og lagret flere steder. For at skolene skal oppfylle plikten om å dokumentere hva som er gjort for å gripe inn, varsle og undersøke bør de ha tydelige rutiner og systemer på hva som skal loggføres/dokumenteres, hvilken dokumentasjon som er arkiververdig og hvor denne dokumentasjonen skal lagres.

8 SKOLENS HÅNDTERING OG OPPFØLGING AV KONKRETE MOBBESAKER

Kapittelet tar for seg følgende problemstilling:

Håndterer skolene i kommunen mobbesaker i tråd med opplæringsloven?

8.1 REVISJONSKRITERIER

Når en elev sier fra at skolemiljøet ikke er trygt og godt, skal skolen så langt det finnes egnede tiltak sørge for at eleven får et trygt og godt skolemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse viser at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, jf. opplæringsloven § 9 A-4.

Tiltaksplikten skal ifølge forarbeidene tolkes utvidende, jf. Prop. 57 L (2016-2017) s. 25 og 78. Dette innebærer at skolen som en del av tiltaksplikten, også må følge opp tiltakene sine, evaluere virkningene og eventuelt legge til eller endre tiltak hvis det er nødvendig for å gi eleven et trygt og godt skolemiljø. Et egnet tiltak skal gjøre det som er tilstrekkelig for å gi eleven et trygt og godt skolemiljø. Siden det er umulig for skolen å vite helt sikkert hvor godt tiltakene faktisk vil fungere i fremtiden, er det viktig å understreke at plikten løper så lenge en elev ikke opplever å ha det trygt og godt på skolen. En praktisk konsekvens av dette er at skolen stadig må evaluere tiltakene som er satt inn. Hvis evalueringen for eksempel viser at en elev fortsatt opplever mobbing og andre krenkelser, skal dette føre til at skolen setter inn andre og mer intensive tiltak.

Tiltaksplikten utløses for det første ved at en elev selv sier ifra. Etter forarbeidene stilles det ikke strenge krav til hva det innebærer å si fra i denne sammenhengen, jf. Prop. 57 L (2016-2017) s. 25 og 78. Det er tilstrekkelig at en elev forteller om noe han eller hun utsettes for som er vanskelig, eller at eleven på annen måte gir uttrykk for at det ikke er trygt og godt å være på skolen. Tiltaksplikten utløses for det andre når en undersøkelse skolen har utført viser at en elev ikke har det trygt og godt på skolen.

I Skolemiljø Udir-3-2017 understrekes det at elevens egen opplevelse av skolemiljøet er avgjørende for plikten til å sette inn tiltak. Skolen skal aldri avvise eller bagatellisere en elevs opplevelse av utrygghet eller mistrivsel på skolen. Så lenge en elev selv mener at han eller hun ikke har et trygt og godt skolemiljø, har skolen plikt til å handle gjennom å sette inn tiltak. Det kan imidlertid tenkes tilfeller der en elev ikke alltid ønsker å innrømme at han eller hun utsettes for krenkelser. Eleven kan til og med insistere på at alt er i orden, selv om det er åpenbart at dette ikke er tilfellet. Ovenfor er det sagt at det som avgjør om skolen skal sette inn tiltak, er hvordan eleven selv opplever skolemiljøet. Selv om eleven gir uttrykk for at alt er bra, er det likevel hvordan eleven faktisk har det som avgjør om retten til et trygt og godt skolemiljø etter oppl. § 9 A-2 er brutt, og om det skal settes inn tiltak.

Tiltaksplikten gjelder så lenge det finnes egnede tiltak som kan gi eleven et godt og trygt skolemiljø. Hva som ligger i at tiltak skal være egnet, beror på faglige og konkrete skjønnsvurderinger. Dette innebærer vurderinger

som baserer seg på kunnskap, prinsipper og verdier som er utviklet og anerkjent av kompetente fagmiljøer. Skolens tiltak må tilpasses den konkrete saken. Her kan det blant annet være viktig å avklare årsaken til at eleven ikke har et trygt og godt skolemiljø.

I § 9 A-4 femte ledd understrekes elevenes rett til å bli hørt og at hensynet til barns beste skal være et grunnleggende hensyn i alle skolens vurderinger og handlinger for å oppfylle aktivitetsplikten.¹⁹Hvilke barn som skal høres og hvordan vil bero på den konkrete saken og barnas alder og modenhet. Det er imidlertid ingen nedre aldersgrense for retten til å bli hørt. Skolen skal høre både den eleven som man mistenker eller kjenner til at ikke har et trygt og godt skolemiljø og andre elever som er direkte påvirket og involvert i saken, og det skal legges vekt på hensynet til alle involverte elever.

Skolen skal lage en skriftlig aktivitetsplan når det skal gjøres tiltak i en sak. Plikten til å lage en skriftlig aktivitetsplan utløses samtidig som tiltaksplikten for skolen, jf. Prop. 57 L (2016-2017), s 32²⁰. Dette vil være når skolen får kjennskap til at en elev ikke har det trygt og godt på skolen, enten gjennom undersøkelser på eget initiativ eller etter at en elev selv sier ifra.

I aktivitetsplanen skal det stå hvilket problem tiltakene skal løse, hvilke tiltak skolen har planlagt, når tiltakene skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene og når tiltakene skal evalueres. Det er presisert i forarbeidene at dette kun er minimumskrav, jf. Prop. 57 L (2016-2017), s 33 og 78.

Når det gjelder omfanget av aktivitetsplanen, går det frem av forarbeidene at minstekravene til opplysninger må tilpasses den enkelte saken. Elevenes rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og elevens beste er et grunnleggende hensyn i alle skolens vurderinger og handlinger for å oppfylle aktivitetsplikten.

Avgjørende for om en skole har oppfylt aktivitetsplikten etter opplæringslovens § 9 A-4, er om skolen har gjennomført de aktivitetene som med rimelighet kan forventes i den konkrete saken. Hva som kan forventes av skolen på ethvert tidspunkt i saksforløpet, vurderes ut fra en faglig standard. I konkrete saker vil standarden først og fremst handle om hvilke tiltak skolen skal sette inn, og hvorvidt skolen har gjort det som med rimelighet kan forventes i saken for å gi eleven et trygt og godt skolemiljø.

Det er understreket i forarbeidene at skolens aktivitetsplikt, og da særlig skolens tiltaksplikt, løper til eleven opplever at det er trygt og godt å være på skolen og så lenge det finnes egnede tiltak som kan settes inn, jf. Prop. 57 L (2016-2017) s. 27 og 30. Det er elevens egen opplevelse som avgjør når tiltaksplikten utløses og hvor lenge den varer. Skolene kan på ingen måte bagatellisere eller underkjenne en elevs opplevelse av utrygghet eller mistriivsel på skolen.

---

¹⁹ Hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt i saker som angår dem slås fast i barnekonvensjonen artikkel 3 og 12. I Grunnloven § 104 første og annet ledd står det at: *Born har krav på respekt for menneskeverdet sitt. Dei har rett til å bli høyrd i spørsmål som gjeld dei sjølve, og det skal leggjast vekt på meininga deira i samsvar med alderen og utviklingssteget. Ved handlingar og i avgjerder som vedkjem born, skal kva som er best for barnet, vere eit grunnleggjande omsyn.*

²⁰ Planen er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Forvaltningslovens regler om prosess og innhold kommer derfor ikke til anvendelse. Prop. 57 L (2016-2017), s 79.

Det skal være en hensiktsmessig balanse mellom krav til skolen om å sikre elevens rett til et trygt og godt skolemiljø, og en faglig tilnærming til hva som kreves av skolen med tanke på aktiviteter og vurderinger. Dette betyr at det kan tenkes tilfeller der skolens aktivitetsplikt er oppfylt i en bestemt sak, selv om eleven og foreldrene fremdeles ikke er fornøyd med de igangsatte tiltakene. Et slikt tilfelle vil man stå overfor dersom en elev ønsker seg andre tiltak enn de skolen setter inn, men hvor skolen ut fra en faglig vurdering har gjort det som med rimelighet kan forventes på de forskjellige stadiene i en sak. Det stilles her strenge krav til skolen. Etter forarbeidene vil det være avgjørende om skolen har sørget for og fortsatt vil sørge for å vurdere forskjellige tiltak og sette inn tiltak som etter en faglig vurdering er egnet til å sikre eleven et trygt og godt skolemiljø, jf. Prop. 56 L (2016-2017) s. 30. I den grad dette besvares positivt, vil man kunne si at skolen oppfyller aktivitetsplikten sin.

I henhold til opplæringslovens § 9 A-5, sjuende ledd skal skolen dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten. Dokumentasjonsplikten retter seg mot alle delpliktene i aktivitetsplikten, jf. kapittel 6.1.

Vi har utledet følgende revisjonskriterier:

- Når skolen får kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal skolen sette inn egnede tiltak.
- Skolen skal sette inn tiltak som varer inntil eleven har et trygt og godt skolemiljø.
- Skolen skal sørge for at involverte elever blir hørt. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid.
- Skolen skal dokumentere hva som blir gjort for å høre involverte elever og hva skolen gjør for å finne egnede tiltak for at eleven får et trygt og godt skolemiljø.
- Skolen skal lage en skriftlig plan (aktivitetsplan) når det treffes tiltak på bakgrunn av en faglig vurdering i en sak. Planen skal inneholde hvilket problem tiltakene skal løse, hvilke tiltak skolen har planlagt, når tiltakene skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene og når tiltakene skal evalueres.

8.2 SKOLENS OPPFØLGING AV SAKER

8.2.1 SKOLENES RUTINER I OPPFØLGING AV SAKER

Solvang skole og Aurvoll skole har *Rutine for håndtering av krenkelses og mobbing*. Dokumentet er identisk ved de to skolene og beskriver en steg for steg-rutine for de ulike fasene i håndtering av krenkelses og mobbing fra bekymring, undersøkelse, utforming av aktivitetsplan med tiltak, iverksetting av tiltak og oppfølging og evaluering av tiltak. Rutinen beskriver videre hva som skal gjøres for hvert punkt, hvem som er ansvarlig, når det skal gjøres, og hvordan de skal dokumentere aktivitetsplikten.

I rutinen så står det at dersom man får kjennskap til eller mistanke om krenkelses og mobbing så skal rektor varsles umiddelbart og det skal gjennomføres samtale med den som blir krenket eller mobbet, samt den eleven som krenker/mobber. Samme dag skal det sendes varsel til elevens foresatte. Det skal snarest og senest innen en uke utarbeides aktivitetsplan, i utformingen av aktivitetsplan skal det være møte med elev og foresatte som opplever å bli krenket/mobbet der de får si sin mening om tiltakene som skal iverksettes. Videre skal det minst en gang i uken gjennomføres oppfølgingssamtaler med de involverte elevene. Innen fire uker skal det være møte

med foresatte om evaluering og avtale om videre oppfølging. Rektor har ansvar for oppfølging etter at den negative atferden har opphørt og det skal signeres for at tiltak er avsluttet.

Ansvarlige for gjennomføring av punktene i rutinen er kontaktlærer, rektor og plangruppemedlemmer. Barneskolene har en mal for *Melding om mottatt bekymring om skolemiljøet* som sendes foresatte der det er meldt bekymring om skolemiljøet til en elev. I dette brevet blir foresatte informert om at skolen er i gang med å innhente informasjon og inviterer foresatte til møte. I brevet informeres det om elevens rettigheter og skolens plikter etter § 9 A.

Øyer ungdomsskole bruker *Plan for oppfølging av mobbesaker* i sitt arbeid med å håndtere konkrete saker. Planen beskriver stegvis hva som skal gjøres når det oppdages at noen mobbes, hvem som er ansvarlig, og når de ulike stegene i planen skal gjennomføres. I følge planen skal den som oppdager mobbingen melde fra til rektor og/eller kontaktlærer om at mobbingen er oppdaget. Rektor, sosialpedagogisk rådgiver og/eller kontaktlærer er ansvarlige for aktivitetene i planen. Planen beskriver at det skal skrives en avtale (mobbekontrakt) med den som utøver mobbingen. Revisjonen har mottatt to maler på mobbekontrakt fra Øyer ungdomsskole, en mal som brukes der det er en mobbekonflikt og en mal som brukes der det er en mobbeplan. I kontrakten skal den som mobber skrive under på at han/hun ikke skal mobbe eller plage «offer» mer og at kontakten vil bli fulgt opp av kontaktlærer og sosialpedagogisk rådgiver ved skolen.

8.2.2 SKOLENES ERFARINGER MED OPPFØLGING AV SAKER

Alle skolene har erfaring med å følge opp 9 A saker. Rektorene for barneskolene forklarte at dersom skolen får kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø så har de en kjøreplan for hvordan de griper an saken i *Rutine for håndtering av krenkelser og mobbing*. Ut fra samtale med foreldre så utvikler de tiltak videre. Rektor og sosialpedagogisk rådgiver ved Øyer ungdomsskole forklarte at om noen mistenker mobbing så skal mobbeplanen følges. Innen to dager fra mobbing er oppdaget skal rektor og eller sosialpedagogisk rådgiver og kontaktlærer legge en strategi for tiltak som skal iverksettes. Innen tre dager skal det lages en avtale (mobbekontrakt) med den som utøver mobbing.

Flere av de ansatte vi intervjuet er/har vært involvert i oppfølging av kap. 9A-saker. De forklarte at de følger opp tiltakene i aktivitetsplanen. Det innebærer i mange saker daglige samtaler med eleven, samtaler med alle involverte elever og deres foresatte, observasjon av elevene i klasserommet og friminuttet, forsterket inspeksjon, samt kartlegging av sosiale relasjoner. De ansatte revisjonen intervjuet opplevde at § 9 A ga en god systematikk og viste både foreldre og elev at skolen tok dem på alvor.

En kontaktlærer revisjonen intervjuet beskrev hvordan skolen hadde jobbet med en 9 A sak:

"Var ekstra nær på inspeksjon, var alltid noen som var tett på xxx. Dette var noe xxx ønsket selv for å være trygg. Brukte LINK i klassa, hvordan man skal oppføre seg og ta kontakt. Helseesykepleier hadde hyppige samtaler. Læreren lagde avtaler med xxx på forhånd, hvor xxx blant annet fikk samarbeide med dem xxx ønsket som de planla på forhånd, samme med plassering i klasserommet".

Skolen skal sørge for at involverte barn blir hørt og barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid. Rektorene beskrev at i arbeidet med barnets beste så er samtale med eleven det virkemiddelet de bruker.

Rektor ved Aurvoll skole beskrev at eleven stort sett har vært med både på elevsamtaler og møter med foreldrene. Eleven har vært med å forme noen av tiltakene, men skolen har kanskje ikke vært flinke til å involvere eleven i alle tiltak tidligere. De opplever at de har blitt bedre til å lytte til elevens beste etter fylkesmannsakene de har hatt og at det før i større grad var foreldre og skolen som bestemte tiltak²¹. Rektor ved Aurvoll og rektor ved Øyer ungdomsskole mener at de bør bli enda bedre til å dokumentere at barnet har blitt hørt.

Ved Solvang skole beskrev rektor at de har elevsamtaler med barnet for å kartlegge hva eleven ønsker og lytter til barnet, «*barnet er den viktigste informanten*». Hun forteller videre at de har en rutine for at enten rektor eller helsesykepleier har samtale med eleven. Skolen har fokus på å sette inn forskningsbaserte tiltak som man vet fungerer.

Skolen skal sette inn tiltak som varer inntil eleven har et trygt og godt skolemiljø, ifølge rektorene i Øyer så følger alle skolene opp elever etter at saken formelt er avsluttet. Dette gjøres ved oppfølgingssamtaler med eleven. Samtidig mener rektorene at man kunne vært enda tydeligere ved avslutning av saker. Både Aurvoll skole og Solvang skole har tilført et punkt om det i aktivitetsplanen for at det skal være en dokumentert enighet mellom alle partene i saken når tiltak avsluttes.

Revisjonen spurte skolene om hva de tenkte om antallet 9 A saker ved skolene, en kontaktlærer svarte:

"Bra at det er noen, vitner om at de voksne tar tak med en gang når barnet ikke har det bra.

En skole uten 9 A saker er ikke ensbetydende med at elevene har det bra.

Her er det trygt og godt å ta saker opp med ledelsen, er aksept og får god støtte når man tar opp noe.

Kontaktlærer er med i saken fra det er oppdaget til avsluttet".

Samtidig var det enkelte av de ansatte som synes antallet aktivitetsplaner var lavt i forhold til antall elever og at det kanskje skulle vært flere som skulle vært fanget opp og fulgt opp. Ved Øyer ungdomsskole ble revisjonen i intervju med de ansatte informert om at skolen startet å bruke aktivitetsplaner skoleåret 2019/2020. Før dette ble det bare brukt mobbekontrakter.

8.2.3 SAMARBEIDENDE TJENESTERS BIDRAG I 9A-SAKER

Revisjonen spurte skolehelsetjenesten og PPT om deres bidrag i skolens 9A saker.

I følge intervju med ledende helsesykepleier så er helsesykepleierne ofte involvert i skolens 9 A saker ved at de står på tiltaksplanen i aktivitetsplaner. Helsesykepleierne bidrar i form av samtaler med elev og foreldre, både den som blir mobbet og den som mobber. De gjennomfører også gruppe-tiltak som undervisning i LINK og har samtalegrupper. Videre samarbeider de med lærere og støtter den med råd og veiledning ut fra kunnskap om psykisk helse.

I intervju med PPT så forteller de at skolene som regel ordner opp selv i de fleste tilfellene, men at PPT blir koblet på i komplekse saker. Spesielt i saker der det har blitt et utfordrende samarbeid mellom hjem og skole. Videre

---

²¹ Aurvoll skole har hatt tre 9 A saker som er blitt klaget til fylkesmannen, to av sakene har det kommet vedtak på etter at revisjonen startet sitt arbeid i september 2020.

følger PPT i samarbeid med skolens ledelse nøye opp elevenes fravær. Dersom det er mer en 10 % fravær hos en elev beskriver PPT at *«troppene samles og har tverrfaglig drøfting.»* De kan ikke svare helt klart på om PPT har vært inne i som en del av tiltak i aktivitetsplaner ettersom de som ble intervjuet ikke har vært det selv, men de tror det. På grunn av sykefravær og etterslep av sakkyndige-vurderinger har ikke PPT vært så tilgjengelig for skolene som de kunne ønsket.

De revisjonen intervjuet fra PPT mente at kommunen hadde mye å hente på å samarbeide på tvers av skolene slik at skolene kunne ha felles kjøreregler for hvordan de jobbet med psykososialt skolemiljø og håndtering av konkrete mobbesaker.

Rektorer og ansatte ved skolen uttrykker at de opplever å få god støtte spesielt fra helsesykepleierne, og at det er viktig for dem å ha andre å støtte seg på i enkelte saker, en lærer beskrev at det var viktig å få bistand fra PPT og helsesykepleier for å kunne se saken fra andre perspektiver, få mer kompetanse og stødig veiledning.

8.3 SAKSGJENNOMGANG

Revisjonen vil i gjennomgang av de konkrete aktivitetsplanene beskrive hver skole for seg da skolene har noe ulik praksis.

8.3.1 AURVOLL SKOLE

I følge rektor var det skoleåret 2017-2018 to 9 A saker ved skolen, skoleåret 2018-2019 fem saker og skoleåret 2019-2020 seks saker. Da revisjonen intervjuet rektor i slutten av oktober 2020 hadde skolen fem aktive kap. 9 A saker.

Revisjonen har mottatt tre aktivitetsplaner fra Aurvoll skole. Felles for planene er at alle planene beskriver hvilke problem tiltakene skal løse, hvilke tiltak som iverksettes, tidsperiode for når tiltakene skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for tiltaket, og når tiltakene skal evalueres.

Planene inneholder en beskrivelse av når skolen har blitt varslet eller oppdaget at elev ikke hadde det godt ved skolen. Aktivitetsplanene er ikke datert, men det står dato for når de ulike tiltakene i planen er iverksatt. I en plan er det iverksatt tiltak under en uke etter at elev ga uttrykk for at vedkommende ble plaget på skolen, i en av sakene har det ved to anledninger kommet melding fra foreldrene om at eleven har det utfordrende på skolen, ved begge anledningene har det vært kontakt mellom skole og foreldre, selv om aktivitetsplanen først ble utarbeidet en god stund senere. I den siste saken revisjonen har mottatt er aktivitetsplanen revidert etter møte med foreldre og man kan ikke se hvor lang tid det gikk fra man fikk kjennskap om at elev ikke hadde det godt ved skolen til aktivitetsplan ble utarbeidet og tiltak satt i gang.

Det fremgår av planene hvilke tiltak eleven har medvirket i og det er sammen med aktivitetsplanene nærmere beskrivelse av tiltak og notat fra samtalene som har vært mellom skole og hjem/elev.

8.3.2 SOLVANG SKOLE

I følge rektor og inspektør var det skoleåret 2017-2018 utarbeidet tre aktivitetsplaner, skoleåret 2018-2019 var det fire planer og skoleåret 2019-2020 fire planer. Det var ingen 9 A saker ved skolen da revisjonen gjennomførte intervju høsten 2020.

Revisjonen mottok fire aktivitetsplaner med dokumentasjon fra Solvang skole. Alle sakene inneholder *Melding om mottatt bekymring om skolemiljøet* som er sendt foresatte, aktivitetsplan, referater fra møter, og notater fra observasjoner som skolen har gjort.

Aktivitetsplanene inneholder bakgrunnen for tiltakene som iverksettes, hvilke utfordringer tiltakene skal løse, hvilke tiltak som settes i gang med ansvarlig person, avkrysning for om foreldre og elev har medvirket i utarbeidelse av tiltak, når tiltaket skal evalueres, når tiltaket er avsluttet og når det er avtalt nytt sjekkpunkt. Planen inneholder også et punkt om at elev/foreldre har bekreftet at eleven har det trygt og godt.

Aktivitetsplanene er ikke datert, men fra mobbing er oppdaget til tiltak er iverksatt leser revisjonen av planene og dokumentasjonen at det går under en uke.

8.3.3 ØYER UNGDOMSSKOLE

Rektor ved informerer om at de i skoleåret 2017-2018 ikke hadde noen 9 A saker, i skoleåret 2018-2019 hadde de en sak og i skoleåret 2019-2020 hadde de tre saker. Sakene omhandlet flere elever slik at det er utarbeidet flere aktivitetsplaner og mobbekontrakter enn disse sakene.

Revisjonen har mottatt tre aktivitetsplaner fra Øyer ungdomsskole. I de resterende sakene er det ifølge rektor ikke skrevet aktivitetsplan, men fulgt opp ved at man har brukt mobbekontrakt der den som har utøvd mobbingen har signert på at han/hun ikke skal mobbe mer.

Felles for aktivitetsplanene er at alle inneholder en beskrivelse av hvilket problem tiltakene skal løse og hvilke tiltak som skal iverksettes. To av tre planer inneholder tidsperiode for når tiltakene skal gjennomføres og hvem som er ansvarlig for å gjennomføre tiltakene. En av tre planer inneholder tidspunkt for når tiltakene skal evalueres.

Aktivitetsplanene er datert, men det fremgår ikke når mobbing/mistrivsel ble oppdaget. Barnets rett til å bli hørt og hensyn til barnets beste fremgår ikke eksplisitt av planene, men man kan lese av planene at det har vært samtaler med den aktuelle eleven. Det foreligger ikke mer dokumentasjon til sakene enn aktivitetsplanene.

8.3.4 TILTAK I AKTIVITETSPLANENE

Tiltakene som er blitt brukt i sakene som revisjonen har fått oversendt går både på individnivå og på gruppenivå i form av klassemiljøarbeid. Revisjonen skiller ikke mellom skolene da det i hovedtrekk er de samme tiltakene som blir brukt ved alle tre skolene:

- Samtale med den som er blitt mobbet eller krenket
- Samtale med den som mobber/krenker
- Samtaler med hjem
- Samtale med helsesykepleier
- Forsterket fokus på inspeksjon og observasjon
- Klassemiljøarbeid

Flertallet av tiltakene i skolenes aktivitetsplaner er rettet mot enkeltelever fremfor mot hvordan skolen skal skape et trygt og godt klassemiljø for alle elevene. Tiltakene som er rettet mot skole eller klassemiljøet synes å være mindre konkrete enn tiltakene rettet mot enkeltelever.

8.4 REVISJONENS VURDERINGER

Når skolen får kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal skolen sette inn egnede tiltak.

Revisjonen vurderer ut fra samtaler med rektorer og lærere at det er sannsynlig at skolene setter inn tiltak i saker hvor eleven opplever å ikke ha et trygt og godt skolemiljø. På bakgrunn av revisjonens gjennomgang av skolenes kap 9 A saker kommer det fram at skolene benytter ulike tiltak som varierer fra sak til sak. Tiltakene retter seg mot involverte elever, deres foresatte og læringsmiljøet generelt.

Når det gjelder tiltakenes egnethet er det vanskelig for revisjonen å vurdere om de enkelte tiltakene er riktige, men revisjonen vurderer at det er positivt at skolene inkluderer kompetansen til helsesykepleierne når de utformer tiltak. Videre at de har fokus på tiltak som omfatter klassemiljøarbeid og ikke kun retter tiltakene til den eleven som er krenket/mobbet. Revisjonen har sett at spesielt barneskolene involverer eleven i utforming av tiltak ved at de har samtaler, videre er de opptatt av å bruke tiltak som er basert på nyere forskning.

Revisjonen har imidlertid ikke grunnlag for å vurdere om det er satt inn tiltak i alle saker der dette burde ha vært gjort.

Skolen skal sette inn tiltak som varer inntil eleven har et trygt og godt skolemiljø.

I sakene som revisjonen har gått gjennom ved barneskolene er aktivitetsplanene tydelige på når elev/foreldre har bekreftet at eleven har det trygt og godt, og hvordan skolen følger opp eleven etter at tiltak er avsluttet. Basert på dette vurderer revisjonen at barneskolene setter inn tiltak som varer inntil eleven har et trygt og godt skolemiljø. I saker som revisjonen har gått gjennom fra Øyer ungdomsskole fremgår ikke dette og vi kan derfor vanskelig vurdere om de har tiltak som varer inntil eleven har et trygt og godt skolemiljø.

Skolen skal sørge for at involverte elever blir hørt. Barnes beste skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid. Skolen skal dokumentere hva som blir gjort for å høre involverte elever og hva skolen gjør for å finne egnede tiltak for at eleven får et trygt og godt skolemiljø.

Barneskolene har i aktivitetsplanene dokumentert hvilke tiltak eleven har medvirket i, og sakene inneholder dokumentasjon med nærmere beskrivelse av tiltak og notat fra samtalene som har vært mellom skole og hjem/elev. Spesielt Solvang skole har dokumentert godt i de sakene revisjonen har gått gjennom. På bakgrunn av den informasjonen revisjonen er forelagt, ser det ut til at barneskolene sørger for at de involverte elevene blir hørt. Dette er dokumentert kort i aktivitetsplanen og i enkelte møterefaterat revisjonen har fått tilgang til. Revisjonen kan ikke se i sakene fra Øyer ungdomsskole at det er dokumentert at barnet har blitt hørt i vurderingen av tiltak.

Skolen skal lage en skriftlig plan (aktivitetsplan) når det treffes tiltak på bakgrunn av en faglig vurdering i en sak. Planen skal inneholde hvilket problem tiltakene skal løse, hvilke tiltak skolen har planlagt, når tiltakene skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene og når tiltakene skal evalueres.

Barneskolene har utarbeidet et godt hjelpemiddel for å håndtere konkrete saker i form av *Rutine for håndtering av mobbing og krenkelser*. Revisjonens inntrykk er at barneskolene håndterer kap 9 A saker på en tilfredsstillende måte mht utarbeidelse og innhold i aktivitetsplanene. Samtlige aktivitetsplaner revisjonen har gjennomgått fra barneskolene tilfredsstillende minimumskravene i loven. Dette innebærer at planene inneholder oversikt over hvilket problem tiltaket skal løse, hvilke tiltak skolen har planlagt, når tiltakene skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføringen og når tiltakene skal evalueres.

Revisjonen kan ikke se at Øyer ungdomsskoles *plan for oppfølging av mobbesaker* er oppdatert i tråd med kravene i kap. 9 A. I planen så er det beskrevet at det skal skrives en mobbekontrakt, men den nevner ikke aktivitetsplan. Videre så mangler planen beskrivelse av dokumentasjon av aktivitetsplikten. Skolen startet først å bruke aktivitetsplan i oppfølging av mobbesaker skoleåret 2019/2020. Revisjonen vurderer at mobbekontrakten som skolen har brukt i oppfølging av kap 9 A saker ikke tilfredsstillende kravene i loven. Aktivitetsplanene revisjonen har mottatt fra skolen er svært kortfattede og tilfredsstillende også i liten grad opplæringslovens krav. Revisjonen kan videre ikke se at det foreligger dokumentasjon fra møter, evalueringer eller lignende i disse sakene.

9 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER

9.1 KONKLUSJONER

Konklusjonene er utformet og delt inn etter de fire problemstillingene i prosjektet.

9.1.1 PROBLEMSTILLING 1 – ARBEIDER KOMMUNEN SOM SKOLEEIER SYSTEMATISK OG GODT FOR Å FREMME POSITIVE SKOLEMILJØER OG FOREBYGGE MOBBING?

Revisjonens vurdering er at det i liten grad er utarbeidet felles rutiner og retningslinjer for hvordan skolene i Øyer kommune skal jobbe systematisk og godt for å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing. Kommunen som skoleeier følger opp skolene med månedlige rektormøter og årlig oppfølging i form av egenrapportering og ROS samtaler. Skoleeier gjennomgår og undersøker imidlertid i liten grad hvordan skolenes system fungerer i praksis. Det synes å være opp til den enkelte skole å utarbeide sine rutiner og det synes å være liten kontroll over om rutinene er i henhold til gjeldende lovverk.

- Revisjonen mener det er positivt at kommunen har satt i gang arbeidet med å utarbeide en felles mal for aktivitetsplan, og at det vil komme en ekstra ressurs som skal jobbe med tidlig innsats i skolen.
- Revisjonen vurderer at Øyer kommune har lagt til rette for prosjekter og nettverk som støtter skolene i sitt arbeid med å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing.
- Kommunen har faste helsesykepleiere på skolene som bidrar til å støtte skolene i å fremme positive skolemiljøer og forebygge mobbing.
- PPT har ikke i like stor grad vært i stand til å støtte skolene i henhold til deres intensjon og mandat på grunn av høyt sykefravær.

9.1.2 PROBLEMSTILLING 2 - ARBEIDER SKOLENE SYSTEMATISK OG GODT FOR Å FREMME POSITIVE SKOLEMILJØER OG FOREBYGGE MOBBING?

Revisjonens vurdering er at den enkelte skole gjør mye godt arbeid med å fremme gode læringsmiljøer i skolen. Skolene i Øyer kommune er opptatt av og arbeider med å fremme helsen, miljøet og tryggheten til elevene, og har utarbeidet planer og rutiner for hvordan de skal forebygge mobbing. Skolene gjør mye godt arbeid for at elevene skal trives i Øyer kommune, både i form av fokus på klasseledelse, relasjonsbygging og sosiale aktiviteter. Revisjonen vurderer at det er ulik modningsgrad på skolene i forhold til hvordan de har implementert kravene i kap. 9 A i sine rutiner og praksis. Revisjonen har inntrykk av at barneskolene og spesielt Solvang skole jobber svært systematisk og godt med skolemiljø. Revisjonen vurderer at Øyer ungdomsskole ikke i like stor grad som barneskolene har et plandokument som beskriver hvordan de skal jobbe systematisk med å forebygge mobbing og fremme et godt psykososialt skolemiljø. Videre er ikke planen oppdatert etter endringen i opplæringsloven § 9 A.

- Revisjonens vurdering er at planer og rutiner er kjent for de ansatte, spesielt på barneskolene. Vi har inntrykk av at planer og systematikk ikke i like stor grad er kjent for de ansatte på ungdomsskolen.

- Etter revisjonens vurdering får elevene anledning i å delta i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø. Våre undersøkelser tilsier imidlertid at det varierer mellom skolene om skolens arbeid med kapittel 9 A er tatt opp med elevrådet.
- Skolenes involvering av råd og utvalg er noe forskjellig ved skolene. Aurvoll skole har samarbeidsutvalg (SU) og skolemiljøutvalg (SMU). Ved Solvang har de startet opp med SU og SMU i 2021. SU og SMU er ikke operativt ved Øyer ungdomsskole. Det er vanskelig for revisjonen å uttale seg om den faktiske involveringen av SU/SMU i skolens arbeid.
- Revisjonen vurderer på bakgrunn av intervju med representanter fra FAU at FAU og skolene samarbeider godt, og FAU opplever at skolene gjør mye for at elevene skal ha det bra på skolen. Innhentet informasjon tilsier imidlertid at FAU i større grad blir informert fremfor at de tas med i skolemiljøarbeidet. I likhet med SU/SMU er det krav i opplæringsloven om FAU tas med i arbeidet med skolemiljøet.

9.1.3 PROBLEMSTILLING 3 - ARBEIDER SKOLENE PÅ EN GOD MÅTE FOR Å SIKRE AT MOBING OG UTFORDRINGER I DET PSYKOSOSIALE MILJØET AVDEKKES?

Revisjonens vurdering er at skolene har fokus på å avdekke utfordringer i læringsmiljøet generelt og mobbing spesielt. Dette gjør skolene gjennom inspeksjon, elevsamtaler, observasjon og ulike kartleggingsundersøkelser. Arbeidet med å avdekke mobbing i form av hva ansatte skal se etter omhandles imidlertid i liten grad i skolenes planer og rutiner.

- Revisjonen kan ikke se at Solvang skole og Øyer ungdomsskole har nedfelt i sine planer at skolen skal ha null-toleranse mot mobbing jfr. § 9 A-3.
- Skolenes inspeksjonsplaner framstår som oversiktlige, og det virker som inspeksjon fungerer godt i praksis. Revisjonen vurderer at det kan være behov for bedre systematikk og oppfølging av at inspeksjoner faktisk gjennomføres, og at det sikres at det blir satt inn vikarer ved fravær. Dette gjelder spesielt ved Øyer ungdomsskole.
- Ansatte revisjonen har snakket med og virker å være kjent med aktivitetsplikten etter kap. 9 A. Både lærere, helsesykepleiere og PPT oppgir å kjenne plikten til å observere, gripe inn og varsle. Renholdspersonalet og vaktmestrene omfattes også av aktivitetsplikten, men det kan se ut til at dette personalet ikke er blitt informert systematisk om denne plikten ved alle skolene.
- Intervjuene våre indikerer at ansatte ved skolene har lav terskel for å varsle rektor dersom de mistenker mobbing eller avdekker at en elev ikke trives ved skolen. Revisjonen kan ikke se at det foreligger noen rutine på når og hvordan rektor skal varsle skoleeier. Det er noe ulikt hvordan det praktiseres på skolene, og revisjonen vurderer at det kan være nyttig å drøfte hvilke saker det skal varsles om og hvordan rektorene formelt skal varsle til skoleeier.

- Intervjudata viser at skolenes praksis er å undersøke saker der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Det skal imidlertid presiseres at revisjonen ikke kjenner til det fulle omfanget av hvilke saker som skulle vært undersøkt nærmere.
- Skolene har ikke en felles rutine eller system for å dokumentere hva de gjør i enkeltsaker, og det er ulik praksis på skolene og mellom lærerne. Revisjonens vurdering er at dagens håndtering av dokumentasjon knyttet til kap. 9 A saker er sårbart. Dokumentasjon knyttet til en sak kan bli oppbevart på ulike steder og av ulike personer og dermed være vanskelig å samle.

9.1.4 PROBLEMSTILLING 4 - HÅNDRER SKOLENE I KOMMUNEN MOBBESAKER I TRÅD MED OPPLÆRINGSLOVEN?

Revisjonens vurdering basert på intervju og gjennomgang av konkrete saker er at barneskolene håndterer kap 9 A saker på en tilfredsstillende måte. Samtlige aktivitetsplaner revisjonen har gjennomgått fra barneskolene tilfredsstiller minimumskravene i loven. Skolene har også dokumentert hvilke tiltak eleven har medvirket i, med nærmere beskrivelse av tiltak og notat fra samtaler med elev og foreldre. Spesielt Solvang skole har dokumentert godt i de sakene revisjonen har gått gjennom og planene er også tydelige på når elev/foreldre har bekreftet at eleven har det trygt og godt, og hvordan skolen følger opp eleven etter at tiltak er avsluttet. Ved Øyer ungdomsskole så vurderer revisjonen at mobbekontrakten som skolen har brukt i oppfølging av kap 9 A saker ikke er tilfredsstillende ut fra kravene i loven, og kan ikke erstatte en aktivitetsplan.

- Gjennomgåtte saker tyder på at barneskolene har som praksis å dokumentere at barnet er blitt hørt i vurderingen av tiltak, ved at de har et punkt om det i aktivitetsplanene. Revisjonen ser at dette mangler i saker fra Øyer ungdomsskole.
- Aktivitetsplanene revisjonen har mottatt fra ungdomsskolen er svært kortfattede og tilfredsstiller i liten grad opplæringslovens krav. Revisjonen kan heller ikke se at det foreligger dokumentasjon fra møter, evalueringer eller lignende i disse sakene.
- Revisjonen har inntrykk av at det blir satt inn tiltak dersom skolene får kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Revisjonen har imidlertid ikke grunnlag for å vurdere om det er satt inn tiltak i alle saker der dette burde ha vært gjort, om riktige tiltak er brukt, eller hvordan disse er blitt utformet. Vi kan heller ikke ha noen oppfatning av om det har vært laget aktivitetsplan for de «riktige» elevene/sakene.

9.2 ANBEFALINGER

- Kommunen bør vurdere å utarbeide felles retningslinjer for hvordan de overordnet arbeider med psykososialt skolemiljø, avdekking av mobbing og konkrete mobbesaker i Øyer.
- Kommunen bør sikre at aktivitetsplaner som lages når det gjøres tiltak inneholder dokumentasjon i henhold til minimumskravene i kap. 9 A, i tillegg bør de inneholde fullverdig dokumentasjon knyttet til alle planlagte og fullførte tiltak.
- Kommunen bør sikre dokumentasjon av at barnet har blitt hørt i utformingen av tiltak, og at det er foretatt vurderinger knyttet til barnets beste. Dette er krav som følger av opplæringslovens § 9A-4.
- Kommunen bør vurdere å ha en rutine for hvilken dokumentasjon som skal arkiveres i arbeidet med kap. 9 A saker og hvor dokumentasjonen skal oppbevares. Det er ikke formkrav til dokumentasjon etter § 9 A-4 7.ledd, men den skal være skriftlig og finnes i et slik format at den kan tas ut til fylkesmannen.
- For å sikre at tiltak varer inntil eleven har et trygt og godt skolemiljø bør skolene evaluere iverksatte tiltak systematisk. En skriftlig gjennomgang av tiltakene i ettertid vil kunne bidra til å styrke dokumentasjonen av tiltakene og øke læringseffekten av arbeidet med kap. 9 A saker.
- Det kan være nyttig for skolene i Øyer kommune å styrke spesielt kontaktlærernes kompetanse knyttet til psykososialt skolemiljø og håndtering av kap. 9 A saker, herunder drøfte terskelen for hva som defineres som en kap. 9 A sak. Erfaringsutveksling og deling av gode tiltak er også områder skolene kan utvikle videre.
- Revisjonen anbefaler at kommunen ser nærmere på hva det innebærer at FAU/SU og SMU skal tas med i skolemiljøarbeidet og på hvilke områder dette skal skje. Videre kan det være grunn til å se på skolenes systematikk mht. hvordan elevrådet involveres i skolemiljøarbeidet.

REFERANSER

Kommunale dokumenter:

Kommuneplanens samfunnsdel 2014-2025 Øyer kommune

Plan for forsvarlig system Øyer kommune

Rutiner for håndtering av krenkelser og mobbing

Skolepolitisk utviklingsplan 2011

Tilstandsrapport for grunnskolen i Øyer 2019

Kvalitetsmelding for Øyerskolen 2020

Solvang skole – Plan for sosial kompetanse med rutiner for håndtering av krenkelser og mobbing

Solvang skole – Handlingsplan for sosial kompetanse

Solvang skole – Inspeksjonsplan

Solvang skole – Tiltaksplan ved bekymringsfullt fravær

Solvang skole – Mal: Brev til foreldre med mottatt bekymring om skolemiljøet vedr.

Solvang skole – Mal: Aktivitetsplan

Aurvoll skole – Plan for sosial kompetanse med rutiner for håndtering av krenkelser og mobbing

Aurvoll skole – Møteplan for Aurvoll skole høst 2020

Aurvoll skole – Inspeksjonsplan 2019-2020

Aurvoll skole – Mal: Brev til foreldre med mottatt bekymring om skolemiljøet vedr.

Aurvoll skole – Mal: Aktivitetsplan

Øyer ungdomsskole – Plan mot mobbing med mobbeplan «kontrakt» og mobbekonflikt «kontrakt»

Øyer ungdomsskole – Ordensregler med fellesregler

Øyer ungdomsskole – Inspeksjonsplan høsten 2020

Øyer ungdomsskole – Trivselsundersøkelsen med samtaleskjema for oppfølging

Øyer ungdomsskole – Rutiner for oppfølging av fravær

Øvrige dokumenter

Innlandet Revisjon IKS (2019:) *Mobbing og psykososialt miljø i skolen*. Lillehammer kommune.

Innlandet Revisjon IKS (2019): *Trivsel og læringsmiljø i skolen*. Sel kommune

Innlandet fylkeskommune (2020): *Årsrapport mobbeombudet tidligere Oppland*

HelseDirektoratet (2017): *Nasjonalt faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom (sist oppdatert 18. september 2020)*.

Kommunal og moderniseringsdepartementet (2019): *Høringsnotat – Særlov gjennomgang om internkontroll. Oppfølging av ny kommunelov*

Kunnskapsdepartementet (2017): *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)*. Prop. 57 L (2016-2017).

Kunnskapsdepartementet: *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*. LOV-1998-07-17-61.

NORCE (2019): *Håndhevingsordningen for skolemiljø saker (oppl.l. kapittel 9 A)*

Utdanningsdirektoratet (2016): *Kvalitetskriterium i PP tjenesten*

Utdanningsdirektoratet (2017): *Rundskriv Skolemiljø Udir-3-2017. Versjon 20.12.2017*

Utdanningsdirektoratet (2010): *Retten til et godt psykososialt miljø Udir-2-2010*

Internett kilder

FUG: Foreldrerådets arbeidsutvalg, <https://www.fug.no/foreldrerepresentanter-i-raad-og-utvalg.468060.no.html>, lest 08.12.2020

LINK til livet: Om LINK. [Om LINK - LINK \(linktillivet.no\)](http://linktillivet.no), lest 10.12.2020

Skoleporten: Elevundersøkelsen,

<https://skoleporten.udir.no/rapportvisning/grunnskole/laeringsmiljoe/elevundersoekelsen/nasjonalt?orgaggr=a&kjonn=a&trinn=7&sammenstilling=1&fordeling=2>, lest 21.01.20

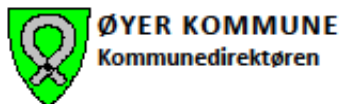
UDIR: *Evaluering av nytt kapittel 9 A i opplæringsloven*, <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2019/evaluering-av-kap.-9a-i-opplæringsloven-2019.pdf>, lest 25.01.2021

Universitetet i Stavanger: *Spekter*. [Spekter | Universitetet i Stavanger \(uis.no\)](http://uis.no), lest 11.11.2020

1310: *Hva er 1310?* [1310.no : Hva er 1310?](http://1310.no), lest 13.01.2021

VEDLEGG: KOMMUNEDIREKTØRENS UTTAELSE

Innlandet Revisjon IKS
Postboks 153

Unntatt offentlig ofl §5 Ofl §5

2626 LILLEHAMMER

Saksbehandler: Annikken Reitan Borgestrånd, dir.tlf: 99015267

Saksnr: 20/2989-4

Dato: 10.02.2021

KOMMUNEDIREKTØRENS UTTAELSE TIL RAPPORTUTKAST – PSYKOSOSIALT SKOLEMILJØ I ØYER

Kommunedirektøren vil takke Innlandet Revisjon for et godt samarbeid i prosessen. Kommunedirektøren setter pris på den gode dialogen underveis.

Øyer kommune er organisert som en to-nivåkommune og har svært begrensede ressurser på administrativt nivå. Dette er et bevisst valg, da det har vært et ønske om å legge mest mulig av ressursene ut til skolene, nærmest elevene. Det medfører at skolene har et stort krav på seg til å samordne og selv utarbeide felles rutiner og retningslinjer. Det er lyst ut en stilling som skal jobbe med tidlig innsats, denne skal jobbe både med barnehage og skole. Denne stillingen vil bli en viktig støttespiller i denne samordningen, men kommunedirektøren vil likevel understreke at ansvar og myndighet i stor grad er delegert skolene.

Kommunedirektøren vil understreke at skoleeier er i regelmessig kontakt med skolene utover de formelle treffpunktene som er beskrevet i rapporten, som regel flere ganger i uka.

Kommunedirektøren vil til slutt legge til at rapporten oppleves som nyttig i videre arbeid. Konklusjonene og anbefalingene harmonerer med de forbedringsområder vi selv har sett og blitt enige om å jobbe med framover.

Med hilsen

Ådne Bakke
Kommunedirektør Kommunalsjef

Annikken Reitan Borgestrånd

Dokumentet er elektronisk godkjent etter våre rutiner og sendes uten signatur.

Adresse:	E-post	Telefon:
Postboks 4	postmottak@oyer.kommune.no	61 26 81 00
2637 Øyer		